МАССА А МЕХКАШКАРА ПРОЛЕТАРЕШ, ВІАШАГІКХЕТАІ!

СЕРДАЛО

(«Свет»)

ШОАТТА, № 136 (4304). 12 НОЯБРЬ 1966 шу. Мах 2 кап.

Советски Союза Коммунистически парте Нохч-ГІалгІай обкома Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Советан Министрий Советан орган.

Орган Чечено-Ингушского обкома Коммунистической партии Советского Союза, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР.

АРАДУВЛ 1923 ШЕРА ДЕНЗ

ТОЛАМ БАЬККХАБ

Самардийнахьа сайрийна итт сахьат деалача хана къаьстта боккха къахьегама толам баьккхаб «Старогрознефть» НПУ къаьнача майда тІарча № 644 йолча скважина бурув тохача нов. Свинцов Степан керте латтача бурувдеттарий бригада коллективо. Цу скважине тІерча мелашкара йоккха мехкдаьтта кІеж техай.

Тхьаь шиъ сахьата 10—11-ча ноябре къовсам лоаттабир бурувдеттараша кхоалагІча промысла мехкдаьтта доаккхарашка эксплуатаце из скважина толамца дІаллара. Селхан 11-ча ноябре кхоачашдир хьалхашка этта деккар. Сиха цу скважине оттайир болата арматура, емкосташка дІадчуахийта доладеннад мехкдаьтта. Дийнахьи буси цу скважинера доаккха мехкдаьтта селхан ІуйрІйна дебитомеро хьахьоккхачох массехк бІаь тонн я.

Мехкдаьттен гази дІадахийтара сихха кийчъеш я трапни установка, ерригa коммуникацеш. ХІанз нийсъеш я мехкдаьтта кІажара параметраш: давлени, температура, дебит.

Мехкдаьтта кІеж техача № 644 йолча скважина бурув техача къаьстта дика къахьийгар бурувдеттараша нн. Епиянов Григоре, Слесарев Виктора, Лукьянов Михаила, кхычар.

Т. ГУСЕВ,
«Старогрознефть» НПУ рационализацеи изобретенеи воккхагІвола инженер.

ГРОЗНЕНСКИ ХИМИЧЕСКИ КОМБИНАТА ПХИЙТТАЛАГІЧА ЦЕХЕ АППАРАТЧИКАЛЛА БОЛХ БЕШ ВА КОММУНИСТ ЛЯПШИН ВЛАДИМИР. БЕНЗОЛ ХЬАЛУВЦАРА ПРОЦЕСС ТОЛАМЕ ЧАКХЙОАККХ АППАРАТЧИКА: НОРМАХ ЧАКХЪЯЬННАЧА ПРОДУКЦЕ 1 ЛИТРАЦА 20 МИЛЛИГРАММ ХИЛА ЙИШ ЙОЛЧА 8 МИЛЛИГРАММАГА КХОАЧАШ ЛОХЪЯЬЙ ЦО.

СУРТА ТІА: АППАРАТЧИК В. ЛЯПШИН.

В. Дзисяка сурт.

СИХАГІА АЬХА ЯККХА ЗЯБЬ

Республика боахамий къахьегамхой эггара тІехьа кхачаш йолча юртбоахама культурай гектараш чуэцаш ба хІанз. ДІадийна даьннад гурахьа дув ялаташ. Ерригa отделенеш, боахамаш укх юртбоахама шера итогаш еш а хьатІадоагІача юбилейни шера планаш уттаеш а да.

Юртбоахама болхлой дегаш гІоздоахаш да пятилетка хьалхарча шера хьахиннараш — ялата хьувкъам масса а хьалха дІаихача шерашкарчул лакхагІа хиннаб укх шера. Шекара свекла хІаза гектара тІара юкъера лаьрхІача 200 центнер яьннай. Из юртбоахама культура республике кхее дІадоладелча денз укх шерарчул дикагІа хьийкъаяц из цІаккха а. Шекар доаккхача заводе дІаяхьийтай 207 эзар тонн шекара свекла, вошта аьлча план 118 процент кхоачашъяьй.

Юртбоахама балхий комплекса юкъера йистедананза дараш зяба лаьтта ахара балхаш да. Планага хьежача зяба дерригa аха деза лаьтта 172,5 эзар гектар дар, кІаьта иттлагІа ноябрь тІаккхоачаш аьха даьннар 119 эзар гектар мара дац.

Зяба лаьттaш ахара агротехнически дикагІа йола ха тІаккхъяьннай, хІаьта а Наьсарен, Нажай - Юрта, Ведана районий боахамашка хІанз а планах аха дезачох ах а аьха баьннабац. БІаьстан юкъе ялат дІаде лаьтташ кийчдара цІенхаштта тІехьаюс МалгІабика, Ачхой - Мартана, Шелковской, Урус - Мартана районаш.

Ха дІайода, сухал бе, механизатораш, бІаьсти дувча ялата лаьтташ кийчдара!

РЕСПУБЛИКА СОВХОЗАШКА, КОЛХОЗАШКА ИТТЛАГІА НОЯБРЬ ХЬАТІАКХАЧАЛЕХЬА ЗЯБА ЛАЬТТА АХАР ХЬАХЬОКХАШ ЙОЛА СВОДКА

(план процентаща ниййсийча).

Ачхой - Мартана	67
Ведана	16
Грозненски	79
Гудермесски	87
МалгІабика	51
Надтеречни	102
Наьсарен	35
Наурски	92
Нажай - Юрта	20
Советски	65
Сунженски	70
Урус - Мартана	60
Шалински	66
Шелковской	55
г. Грозный	75
Ерригача республике гІолла	69

ШЕРА ПЛАНАЛ СОВГІА

«Грозвино» объединене чуйоагІача комсаш кхееча совхозийн промышленни предприятеи коллективаша Октябра дезача цІейна сийленца накъа яхара тІайнйца хинна социалистически декхараш толамца кхоачашдаьд. Шера планах кийчъе езаш хинна комсаш 55 эзар тонн йолча, кийчъяьраш 80068 тонн я, вошта аьлча шера план 145,5 процент кхоачашъяьй. Паччахьалкхенга ялат дохкара шера план 122 процент кхоачаш а еш, планах лаьрхІачул совгІа дехка ялат 3098 тонн я. Паччахьалкхенга дуъх дохкара шера план 15,6 процент тІехкхоачашъяьй. Укх гурахьа планах дІаде дезаш хинна ялат 17765 гектар яр, хІаьта дІайийнар 18823 гектар я, план 6 процент тІехкхоачашъяьй.

Кхеьча комсий хьувкъам лакха ба В. Г. Перепада керте латтача «Советская Россия» яхача комсаш кхееча совхозе. Планах чуя езаш хинна комсаш 6402 тонн йолча, чуепараш 9643 тонн я, шера план 150 процент кхоачашъяьй. Цу совхозе къаьстта дика къахьег У. Г. Шайхалиев керте латтача комсаш лелаерий бригада.

Кхы а лакхагІа хьокхамаш даьхад нов. Закутняя керте латтача комсаш кхееча «Наурский» яхача совхоза коллективо. Планах 8072 тонн чуяца езача, чуйицай 12204 тонн комсаш. Шера план 51 процент тІехкхоачашъяьй цо. Иштта дика къахьегаш я «Победа» яхача комсаш кхееча совхоза коллектив а. Шера план 121 процент кхоачашъяьй цо.

«Грозвино» объединене чуйоагІача комсаш кхееча совхозий, промышленни предприятей коллективаш дог тийша я 1966-ча шера тІайнйца хинна социалистически декхараш толамца кхоачашдергхиларах.

Гуйран балхаш чакхдаьннад

Укх шера дика толамаш даьхад Ассиновски яхача совхоза баьцадаараш кхедераша. Къаьстта дика къахьегама толамаш даьхад нов. Гребенюк керте латтача бригада. Морковкаш кхееш йола из бригада декхарийла яр хІара гектара тІара 160 центнер чуя. Агротехника бокъонаша дІадеххача тайпара царна гІулакх даро йиш хилийтар хІара гектара тІара 200 центнер совгІа морковкаш яха.

Ассиновски консервни заводе цар дІаяхьийтай хІанале 1280 тонн морковкаш, уж планал 240 тонн совгІа я. Морковкаш чуэцача дика къахьийгар Кураева Сапета, Баканова Пелагеяс, Абдулмуслимова Амината, кхычар. Сменни нормах 450 килограмм хьаяккха езача цар 700—800 килограмм йоаккхар.

Хьинаре, низ ца кхобеш къахьегаш я нов. Охрименко керте латта доакъара лаьрхІа свекла кхею бригада. Цо дика къахьегарах хьахиннар хьокхаме да. ХІара гектара тІара планах йоагІар 410 центнер мара йоацача 550 центнер свекла чуенай бригада болхлоша.

Октябра цІейна накъа боагІаш бригада болхлой йистебаьлар ерригa тІехьа кхачаш йола юрта боахама культураш чуйица.

ХІанз тІадоагІача шерарча хьувкъама лард йоллаш ба бригада болхлой. Іалашъяьй удобренеш, лаьтта хий дуллаш латт.

И. ГУЗЕЕВ.

КЪАХЬЕГАМА СОВГІАТ

Октябра дезача цІейна накъайоагІаш лакха къахьегама толамаш даьхад Грозненски швейно-производственни объединене чуйоагІача № 1 йолча фабрика коллективо.

Итт бетта план 14-ча октябре кхоачашъяьй. Планах лаьрхІачул совгІа эзар пар берий баракъаш тийга арахийцад фабрика хІамаш тегараша.

Дика болх барца белгалбаьнна ба хІамаш тегараш Льянова Марем, Евлоева Хьава, Лисицкая Нина, Буржук Лида, кхы дуккха бараш. ХІара бетта план юкъера лаьрхІача 120—125 процент кхоачашъю царех хІаране.

Къаьстта дика къахьегама толамаш доахаш дуккхача хана денз хьайоагІаш хиларах укх шера Ленина орден еннай Суботина Нина Захаровнайна. Цун йоккха опыт я, 23 шу совгІа ха я цо фабрике болх бу. Иштта дика къахьегарах комсомольца, баракъаш доахачоа Цумаев Мишута «За трудовую доблесть» яха медаль еннай.

Керда машинаш, рационализаторски предложенеш балха юкъе кхахьаро вІаштІехьдоалийт къахьегама овсарле лакхъе, бедал нормал совгІа кхое. Къаьстта чІоагІа пайла баьннаб баракъий пхьешаш доахаш йола машинаш балха юкъе яхьарах. Из рационализаторски предложени еннай вин. Шмелеваси Проскуркинаси. Иштта кхы а предложенеш балха юкъе йихьай цига. Цар дикка хозагІа хулийт тийга баракъаш, кхозза сихагІа кхоачашъяйт хІамаш тегара процесс. Уж санна кхы а дукха мероприятеш производствана юкъе кхахьарах духхьала нйс бетта фабрика хІамаш тегараша планал совгІа кходаь кІадаш 16,5 эзар метр я.

А. ТАНКИЕВ.

ДОШ СИЙЛЕНЦА КХОАЧАШДАЬД

ЦІАККХА ца хиннача тайпара хьинар айденна къахьег пятилетка хьалхарча шера коммунальни боахама министерствана чуйоагІача Гудермесски ремстройучастка коллективо. Октябра ЦІей сийна тІайнйца хинна социалистически декхараш шера плани толамца кхоачашдир участка гІишлошъераша. Ер шу чакхдалалехьа эзараш сомий маьха гІишлон балхаш планал совгІа кхоачашдергда тха коллективо.

Укх шера къаьстта дика къахьегаш я Воронов Иван, Моль Владимир, Черномазова Вера, кхыбараш керте латта плотникий, каменщикий, штукатурий бригадаш. Юкъера лаьрхІача сменни нормаш 125—140 процент кхоачашъю цар.

Л. ГУБАНОВ,
Гудермесски ремстройучастка воккхагІвола бухгалтер.

ДОТТАГІЛЕН ВИЗИТАЦА

10-ча ноябре доттагІлен визитаца Москве венав ГДР Министрий Совета Председатель Вилли Штоф.

ГДР-ей СССР-ей паччахьалкхений байракхашца хозъяьча Внуковски аэродроме В. Штофан цунца баьхкача нахан накъабахабар СССР Министрий Совета Председатель А. Н. Косыгини кхыбараши.

(ТАСС).

«СЕРДАЛО» ДЕШАРАШКА

ТІехь-тІехьагІа дукхагІа хулаш боагІа «Сердало» дешаш бола нах. Соахкарчул дуккха а дукхагІа ба укх шера из газет дешараш, кхы а дукхагІа хургба уж хьатІадоагІача шера.

Массанахьа а 1967 шера газеташ яздеш ба хІанз советски нах. Дуккхача наха яздаьд хІанзле «Сердало» а. Цхьабакъда, дукха ба цхьацца бахьанех газет язде тІехьа а баьнна хІанзчул тІехьагІа из язде лерхІаш бола нах а.

Хетаргахьа, «Сердало» яздаьрашта а хІанзчул тІехьагІа из язде лерхІараштa а ловш хила мегаш цхьа хІама да: кердача шера газето лувцаргдараш малагІа дешаш да, малагІча проблемашта тІаберзабергба цо керттера теркам хар.

Цу гІулакхех газет дешараш дІаккхетабе а 1967 шерарча газета планех дувца а лаьрхІац оаха тахан. Эггара хьалха белгалдаккха дезаш да моллагІа советски газет ший партийни организаце гІонча хилар. Вай республика къахьегамхошта, областной партийни организацена хьалхашка латта декхараш да «Сердалона» хьалхашка латтараш а. Цун декхар да КПСС XXIII съезда решенешта пропаганда яр, экономика проблемаш, Іилма-технически, культура дешаш нах бокъонца дІа а кхетабеш дувцар, хьалха латтарий опыт дІайовзийтар, къахьегамхой дика инициатива хьаллацар, кхоачамбоацараштa, тІехьдисачоа критика яр, коммунизм хьалъяра хьинаре къовсам лоаттабар.

Цу тайпара да «Сердалона» хьалхашка латта декхараш. Царга хьежжа я хьатІадоагІача шера йола цун планаш а.

Халданза дувцаргда газето республикерча болхлой, колхозхой, интеллигенце къахьегамах, пятилетка кхоачашъеча доахача толамех, экономически реформа чакх мишта йоаккх. Иштта дувцаргда хьалха латтача мехкдаьтта доаккхарий, химикий, гІишлошъерий, кхашкеи фермашкеи балхаш дерий толамех. Цар турпала гІулакхаш наха дІадовзийтаргда. Бицболийтаргбац газето яйгачеи кхачани промышленносте балхаш дераш, наха эша гІулакхаш деча предприятей къахьегамхой.

Къаьстта теркам тІабахийта дувцаргда газето КПСС ЦК сентябрьски Пленума решенешка хьежжа кердача системах болх бе йолаеннача предприятей гІулакхех. ХІанз укх сахьате кхоъ я вай республике цу тайпара предприятий — «Красный молот» яха завод, «Старогрознефть» «Малгобекнефть» яха мехкдаьтта промыслови управленеш. Цу предприятеша болх мишта бу, цар производства эффективность лакх мишта лу, хІаьта иштта царна малагІа халонаш нийслу хар Іалаьмате чІоагІа лоархІаме да. Эггара хьалха лоархІаме да из экономически реформа е кийчлуш йолча предприятешта. Из лоархІаме да кердача хьалашка болх беча предприятей опытаца хьаэца а балха юкъе дахьа йиш йолаш а фуд хара, хІанз кердача хьалашка болх беш йолча предприятеша даь гІалаташ царна тІехьа кердача системага йоалача предприятешка ца дайтара. Уж дешаш керттера дараш хургда газета хьатІадоагІача шера.

Даим теркам тІалоаттабергба газето юрта боахаме латтача гІулакхашта. ХІара номер тІа кепаеттаргъя «Сердалос» КПСС ЦК мартовски майски Пленумий, парте XXIII съезда решенеша белгалбаьча кердамий, парте XXIII съезда решенеша белгалбаьча кердача наькъа тІа яьннача юрта, вай колхозашкеи совхозашкеи латтача гІулакхашта хетаь материалаш, дувцаргда цига хулча хувцамех, лаьттанцарча балхий культура лакхъярах, юрта боахама механизаци ярах, цун рентабельность лакхъярах.

ДІахо а йоккха моттиг лоацаргъя «Сердало» оагІонаш тІа партийни вахарах йолча материалаша. Партийни демократи дегІайоалаярах, парте устава положенеех, коммунистий авангардни роль, предприяте балхах а ший балхах а бола коммуниста бехктокхам лакхбарах, цун идейни боарам айбарах дувцаргда газета ший материалаш тІа.

ЧІоагІа теркам тІабохийтаргба партийни организацей организационни идейно-политически болх тоабара, экономически реформа хьалашка боахама доалдеча цар лоархІам лакхбара, кадрашка ленински стиль караерзайтара.

ДукхагІа яздергда газето моральни темаех, къона тІехье хьалкхеярах, цунна кхетам баларах. Иштта теркам тІабохийтаргба тІема-патриотически теманна.

Іалаьмате лоархІаме ши цІей дезде кийчлуш ба советски нах. ХьатІадоагІача шера 50 шу дуз Сийлахьйоккха Октябрьски социалистически революци хинна. 1970 шера — пятилетка тІеххьарча шера — Коммунистически партии Советски паччахьалкхен хьаь вола къахьегамхой сийлахьа баьчча В. И. Ленин ваь 100 шу доал. Берригача советски нахаца цхьана уж шаккхе Цей дезде кийчлуш ба Нохч-ГІалгІайчен къахьегамхой а. Цу гІулакха еш йола кийчо хьахьокхар газета керттерча декхарех цаІ да. ХІара номер тІа дувцаргда газето цІей сийна яьржача яхье доахача толамех, экономикеи культуреи дегІайоалаеча хьамсарча Даьхенна карагІдийннарех, вай халкъа къахьегама а тІема а традицех. Газето дувцаргда къамий доттагІалах, Коммунистически парте ленински къаман политика чакхйоаккхача даьхача толамех, паччахьа Россе тІехьайисача йистоех цаІ хиннача вай республиках Советски Іаьдал латтача шерашка тоаенна, хьалха латта индустрии механизированни юрта боахами бола социалистически республика мишта хиннай.

Шерра моттиг лургья газето ший оагІонаш тІа культурни учрежденей балхах йолча статьяштеи корреспонденцештеи, дукхагІа яздергда творчески интеллигенце — писателий, композиторий, художникий, артистий вахарах, цар творчески балхах.

ЙоагІаш йола моттиг яла лерхІ газето наьха культурно-бытови хьашташ Іалашдара деша, цар салоІалга вІаштІехьдаккхара, кхыча тайп-тайпарча советски сага эшача гІулакхех лаьцача материалашта.

ЛоархІаме гІулакх лерхІ газета ше дешарашта дунен халкъашта юкъерча гІулакхех лаьца информаци яр. ХІара номер тІа хургья оперативни информаци, социалистически мехках йола корреспонденцеш, дунен тІа хулача эггара лоархІамегІарча событех йола комментареш, кхыйола материалаш. Къаьстта теркам тІабохийтаргба вайна гаргагІа долча мехкашка латтача гІулакхашта.

Иштта да 1967 шера «Сердалос» шийна хьалхашка оттаду декхараш. Вай белгалдаьхараш керттера дешаш мара дац. Цу темзех яздеш ерригача жанрех пайда эца лерхІ газето. ДукхагІа хургья цун оагІош тІа очеркаш, репортажаш, корреспонденцеш, фельетонаш, рецензеш.

Газеташта сихбенна язлуш боахк нах хІанз. Ши кІира мара дисацац подписка чакхъяла. ХьатІадоагІача 1967 шера «Сердало» язде дагаволчо сухалбе беза из яздара. «Сердало» язде йиш я массайолча почта отделенешка, предприятешка, колхозашка, совхозашка, учрежденешка хьаштдолча ханна.

Сихха язде «Сердало».

ГІИШЛОШТА—ДУКХАГІА ДИКА МАТЕРИАЛАШ

ГІишлон-монтажни балхашка дерригa дІадеддачох 60 процент гІишлон материалашка дода, хІаьта цох ах дола промышленни предприятеша арахецача гІишлон материалашка. Цо хьахьокх мел боккха лоархІам болаш да из промышленность дегІайоалаяр ханнахьа гІишлош хьалъяь яхара, царга дІадодар лохдара, цар дикал лакхдара.

Вай республикерча геологаша хьаийнла дукха бедал йоалла моттигаш йоллашехьа а, хІанзалца эшшача маркех бола жагІа, бетона эша гІум, бутови кхера, гипс йоацаш я. ХІаьта моттигера гІишлон материалаш арахецаргйола промышленни предприятеш хьалъяра а е йолаш яраш шеръяра а Главсевкавстроя деш хІама дац.

Пятилетка шерашка хьалъе еза гІишлош дукха хиларца а гІишлон производствана индустриализаци ярца а дувзаденна гІишлон материалаш арахецача промышленноста хьалхашка латта декхараш лоархІамеи бехкокхамеи да: моттигера гІишлон материалаш дукхагІа арахецар, цар дикал лакхъяр, ассортимент шеръяр.

Цудухьа гІишлон материалаш арахеца промышленность лакхача темпашца дегІаахa еза. ДукхагІа теркам тІабахийта беза рудай йоаца гІишлон материалаш арахеца производство дегІайоалаяра. Цу даькъе укх шера дукха балхаш даьд.

Масала, рудай йоаца материалаш йоахача балха механизаци яьй. Из бахьан долаш дерригa балхаш машинашца ду. Известкови кхера боаккхача механизаци ярах кхычахьа балха ваха йиш йолаш 23 болхло мукъаваьлар, цо шера паччахьалкхенна бу пайда 23 эзар сом да.

Аргунски карьере караерзаяьй била фракционированни жагІа арахеца производство. ХІаьта наггахьа мара ца нийслу зІамига жагІа укх тІеххьарча шин шера шозза дукхагІа баккха болабаьб цу карьере. Укх шера хьалхарча итт бетта планах лаьрхІачул совгІа арахийцаб из 50 эзар кубически метр.

Ийс бетта рудай йоаца гІишлон материалаш арахецара план карьероуправлене коллективо 109,4 процент кхоачашъяьй, юкъера лаьрхІача хІара болхлочо планал совгІа арахийца продукци 386 сома маьха я. Арахецача продукцега дІабода мах лохбарах духхьала ийс бетта паччахьалкхенна кходаь ахча 17 эзар сом да.

Коллективо доккхал деш хьинаре къахьегарца белгалбаьнна ба дробильно - сортировочни установкай бригадираш Неверов Василий Андреевич, Агмерзоев Имран, Никитин Алексей, экскаватора машинист Козин Николай, мотористаш Сатуев Яхьья, Албогачиев Махьмад, Бацуев Хьамзат, кхы дукха бараш.

КарагІдийнна дикадараш дукха дале а рудай йоаца гІишлон материалаш арахецача производстве къоастаданза а дукха дешаш да. Арахецача продукце дикал хІанзарча хана дІа маеххара яц.

Укх гаргарча хана реконструкци е езаш я Аргунски карьер, цо торо хулийтаргья гІишлошъераштa эшшача боарамах зІамигача фракцех бола жагІа арахеца, цун дикал дикка лакхлургья.

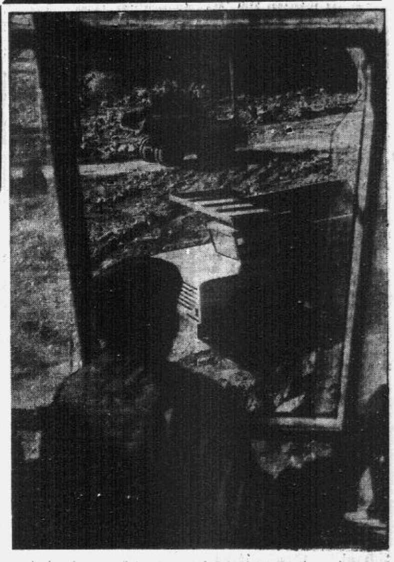
Кхоачамболлаш да цхьа хІама, гергa шаьра боацача жагІана метта саьнаш дола жагІа арахеца болабича производственникашта а гІишлошъераштa а цох 15—18 процент пайда баргхилар.

ЧІоагІа бола жагІа, бетонни гІум, бутови кхера Барабулакски-Брагунски базе гипс, бедал арахецара Ушкалайски яхача моттиге, кхычахьа карьераш хьалъяра средство эшаш я. Уж лоархІаме дешаш лархІара гІишлон материалий промышленноста Управлене хьахеца еза эша средстваш.

Керда гІишлон материалаш арахеца предприятеш хьалъярца цхьана Іалашъе еза эшача механизмашца, технологически автотранспортаца хІанз йолаш йола карьераш. Цо торо хулийтаргья чурча торонех биззагІа пайда эца, цу карьерашка арахеца продукци дукхагІа хилийта.

Тха управлене чуйоагІача карьерий коллективаша итт бетта план толамца кхоачаш а яь, ханал хьалха пятилетка хьалхара шера план кхоачашъяра боккха къовсам лоаттабеш я тха коллектив. Сийлахь-йоккхача Октябрьски революце 50 шу дузача денна сийленца накъа яхара керда социалистически декхараш тІа а ийца, хьинар айдаь къахьегаш ба управлене болхлой.

Ш. ДАХКИЛЬГОВ,
Нохч-ГІалгІайчен карьероуправлене начальник.

«Томь-Усинский 7—8» яха карьер Кузнецки кхерий кІор боаллача бассейне эггара чІоагІагІа механизаци яьчарех я. Ер пятилетка чакхйоаллаш дийнахьи буси укхаза тІера хьайийлача способаца боаккха кІор ялхайтта эзар тоннага кхоачабе лерхІ.

Карьера йиълагІча участка тІера чІор хьамукъадоаккхаш балхаш деш латт. Кастта укхазара кІор баккха болабергба.

Сурта тІа: «ЭКГ—8-И» яхача экскаватора экипаж йиълагІча участкера порода автомашинаш тІа йотташ я.

А. Кузярина сурт.
ТАСС фотохроника.

Советий мехка гІолла

ДАЛЬНИ ВОСТОКЕ ЭГГАРА НИЗ БОЛАШАГІЪЯР

ХАБАРОВСК 10 ноябрь. (ТАСС). Низ бола теплофикационни турбина вІашагІйолла йолаяьй селхан Хабаровски ТЭЦ-е. Иззал низ бола турбина — бІаь эзар киловатт — хІанзалца хьа цІаккха а хиннаяц Дальни Востока цхьанна а станце.

Кердача турбино йиш хулийтаргья электроэнерги дикка дукхагІа яккхарал совгІа, ерригача Хабаровске теплофикаци бокъонца чакхъяккха а.

ПХЕЗЗА СИХАГІА

ПРЖЕВАЛЬСК (Киргизски ССР), 10 ноябрь. (ТАСС). Иссык-Кула йистошка мехкдаьттен гази лохаш йола, бурув деттача Къилбаседа - Киргизски контора мастера Дробышев Ивана бригада «Сухой хребет» яхача майдан тІа бурув теха № 1 йола кІоарга скважина яьккха яьннай селхан. 4210 метр кІоарга лаьттан ченах чудахад болата бурув.

Пхьа бІаьи ах бІаьи ди ханал хьалха яьккха яьннай скважина. Планахчул пхезза сихагІа техад бурув. КІоарга скважинаш йоахаш иштал сиха бурув техадац Средни Азера мехкдаьтта районий цхьанна а коллективо.

ПЛАНАЛ ТІЕХ

БАЛХАШ, 10 ноябрь. (ТАСС). Балхашски горно - металлургически комбината ерригача керттерча технологически участкаша хьайийлай планал совгІа йоаккхача продукце лицевой счеташ. Царна хІанзле а дІатІаязъяьй цІаста, серни кислотай итташ тоннаш, дуккха молибден.

Юбилейни шера хьалхарча къахьегама дийнахьа комбинато потребителашта лийрхІа хинначул дуккха а дукхагІа дІадахьийтад бесаш дола металлаш.

Казахстане эггара хьалхарчарца планированеи экономически стимулированеи кердача хьалашка болх бе болабелар балхашски металлургаш. ХІанзале а планал совгІа цхьа миллиони ах миллиони сомал тІех пайда баьб.

ТАЙГЕ БОДА НИКЪ

ТЮМЕНЬ, 10 ноябрь. (ТАСС корр). Товда яхача хина тІагІолла тулларгдолча тІаьна кІал догІа бетона когаш хьалдотта болабелар селхан Тюменера Сургуте бода 700 километр бІаьха машинникъ буллаш боахка болхлой. Из кердача наькъа эггара хьалхара боккхагІа бола инженерно - технически гІирс ба. Из тІий тиллар Иртыша тІагІолла тІий-Іалаьмат тиллале хьалха школа ший тайпара генеральни репетици санна хургда.

Тюменера Тобольске кхаччалца буллаш болча наькъа хьалхара 200 километр эксплуатаце дІаяла лерхІ Сийлахь - боккхача Октябра 50 шу дизале.

КЕРДА УСТАНОВКА БОЛХ БЕ ЙОЛАЕННАЯ

СУМГАИТ (Азербайджански ССР), 10 ноябрь. (ТАСС). Сумгаитски химически заводе селхан болх бе йолаялийтай хлористи сульфанола тІех цІена раствор хьаю опытно - промышленни установка.

МІад йоаха из эффективни средство Советски Союзе эггара хьалха хьзе болабеннаб азербайджански химикаш. Сульфанола раствор Сумгаитера мехка бытовой химе тайп-тайпарча предприятешка ухийт, тІаккха цига баразъаш дутта порошокаш ю цунах.

Установка графикал дуккха а хьалхагІа йолаялийтай болх бе. ХьатІадоагІача шера укх шерарчул шозза дукхагІа сульфанол арахецаргья предприяте.

ПАРТИЙНИ ВАХАР

ПАРТИЙНИ КОМИТЕТ — КОЛЛЕКТИВНИ КУЛГАЛДУ ОРГАН

Коллективность — партийни кулгалдара эггара лакхера принцип. Из хьайоагIа советски халкъа коллективни политически баьччен организатори йолча КПСС овлангара, цун чулоацамгара. Цунца цхьана кулгалдеча коллективность хилар, партийни наха хьалхашка партийни органийн цар болхлойн бехктоккхам лакхбар, берригача коммунистийн хьинари самодеятельности айелга а парте политика оттаечен чакхйоахачен цар дакъа лоацилга а Iалашдар, критикен самокритикен дегIадкхувлар — парти ше идейно а организационно а чIоагIъяра, цун мугIараш цхьоагIо йолаш кхотаденнен хилийтара, нахацара цар бувзам чIоагIбара хиланза даргдоаца хьал.

Коллективно кулгалдаро дешашка хьажари уж къестадари бокъонца болча Iилман наькъаца леладелга, балха тIара гIулакхаш хьадаи корта болаши хулийталга Iалашдеш хилар кхета а деш, города юххьанцарча парторганизацей коммунисташта хьалхашка юкъ-юкъе отчеташ елга дIадоладаьд парте горкомо. Из кхоачашду юххьанцарча парторганизацей собранешка КПСС горкома секретараша, бюро членашей горкома членашей къамаьлаш дара наькъаца. Цу хана коммунисташа енна ерригa предложенеши яь замечанеши хьавIашагIа а техе, уж практически кхоачашъяра, белгалдаьха кхоачамбоацараш дIадахара тIаерзаяь мероприятеш оттаю.

Балха тIа коллективность леларо йиш хулийт процессийн явленейн чулоацам кIоаргга тахка, керттера, бIарзагIа дола дешаш хьалаха, наха Iоаьича опытах биззагIа пайда эца.

Ховш да, укх тIеххьарча ханналца парте райкомий бюроша, юххьанцарча парторганизацей бюрошеи парткомитеташеи сов дукха дешаш дувцаш хинна хилар. Из бахьан долаш цкъаза геттара йIаькхлора заседанеш. Партийни аппарата болхлой дуккха ха а низаш а довра массе тайпа сводкаш, справкаш, запискаш яздеш. ХIанз а дукха моттигаш я уж кхоачамбоацараш цIендаь дIадаханза. Цхьайолча комитеташа хIанз а эргабаьккхабац шоай болх, заседанеш елга дезаш [illegible] уж. Дувца сов дукха дешаш увттаду КПСС райкома бюро заседанешка, каст-каста сов дукха къамаьлаш дайташ наьха гIоарал доаду, хIаьта мадарра аьлча цхьайолча болхлошца из тоъаш а дац. Масала, КПСС членалла дIачуэцари персональни дешашка хьажари доацаш, укх шера 72 дешага хьежай КПСС Заводской райкома бюро. Боахам хьалбара, организационно - партийни политически балха хьакъехьарча 4 — 6 дешал совнагIа райкома бюро дувца увттаду КПСС мугIарашка дIачуэцарах дола 30 — 40 дош а цхьа иттех персональни дош а. ГIулакхаш цу тайпара леладеш хилча вIаштIехьдаргдац КПСС XXIII-ча съезда решенеша яххача тайпара партийни комитетий гIулакхаш хьадаи корта болаши леладе, хьалхашка латта дешаш кIоарггеи нийссеи къестаде. Юххера а, цу гIулакхо новкъарле ца е йиш яц производстве хьалха латтараш, парте мугIарашка хила хьакъ долаш бола нах КПСС хьачуэцача хана берригаш а цхьатара лархIарца.

Щенхаштта гIалаташ дувлийтад, масала, партийни комитетий пленумаш еча хана. Хоржаш йолча органа членаш кхайка сов дукха тIабоалабаьрашта юкъе дIа а ийя боацача маьха хулар, цар лоархIам лохлора. Из ишта хул коллективно кулгалдарах, дешаш коллегиально къестадарах йола ленински указанеш вай цкъаза йицйолийтандаь. ХIаьта В. И. Ленина ма яьхадий коллегиальность болхлойн ахархойн паччахьалкхен гIулакхаш къестадеча хиланза яргйоацаш я. Цхьабакъда, коллегиальность сов тIехъяхар волокитага, бехктокхазалга а кхоачавеш миччa тайпара яьха а из харцахьъяхар да.

Субъективизми валюнтаризми дIаяьккха КПСС ЦК октябрьски (1964 ш.) Пленум боккхача лоархIаме хилар кулгалдара ленински принципаш чIоагIъяра, дикача оагIорахьара влияни йир парте, паччахьалкхен, советски общества ерригача оагIонашта. Прожекторство дIаяккхарца, ца эшаш еш йола массе тайпа перестройкаш соцаярца по вIаштIехьдаьхар ерригача партийни комитетий гIулакхаш тоадара, кулгалдара коллективни формаш практике кхоачашъяра, шийна тIадиллача гIулакха хьалхара хIара болхлочун бехктоккхам лакхбара эша хьалаш. ХIаьта городера парте райкомаш из никъ чакхбоаккхаш а я.

Дикка лакхбеннаб партийни комитетий пленумий лоархIам а. Уж хан-ханнахьа гулъю, дикагIа кийчъю, корта бола дешаш дувцаш хул. Дешаш дувцача хана, массаза а, цига дакъа мел лоацарий уйла тIагIоргйолаш, гуччахьа къамаьлаш хул, кхоачамбоацараштеи гIалаташ дувлийтача болхлоштеи ира, принципиальни критика а еш.

Белгалдоалаш гIулакх да, боахами культуреи хьалъяра дешашта нийсса парте горкомеи райкомийи бюрошкеи пленумашкеи организационно - партийни, идейно - кхетама балха дешаш, къахьегамхой балхареи цIагIареи хьалаш тоадарца дувзаденна дола дешаш каст-каста дувца даьна хилар.

Боахам хьалбара дешаш, массаза а, партийни организацей политически организаторски балха боарам, шоашта тIадехкача гIулакхашта хьалхара кадрай бехктоккхам лакхбарца коммунистий авангардни лоархIам чIоагIбарца дувзаш дувц. Масала, укх тайпарча дешашка хьежай парте горкома бюро: къахьегама овсарле лакхъяра гIулакха ГНПЗ парторганизаце бу болх, планированеи экономически стимулированеи кердача системага яккхара хIамаш тегача - производственни объединене парторганизаце бу болх, дуккха кхыдараш.

Партийни комитетий берригача членаша партийни вахаре хьинаре дакъа лоацилга, решенеш коллективно кийчъечеи уж решенеш кхоачашъечеи шоашкара доагIа дакъа лоацилга вIаштIехьдаккха гIерт городской парторганизаце партийни комитеташ.

Партийни комитеташеи юххьанцарча парторганизацешеи шоай низ тIаберзабу болхлой собранейн массаза болх беча производственни совещанейн лоархIам лакхбара, комитетий секретараша, аппарата болхлоша дакъа лоац уж чакхйоахача, предприятей коллективашта хьалхашка латта декхараш кхоачашдара тIаерзаю уж.

Партийни балха чулоацам, цунах боала пайда, дуккхача хьале, тIаийеш йола решенеш мишта кхоачашъю хьожаш лоаттабу тIахьожам вIаштIехьбаккхарга хьежжа ба. Парте горкомо КПСС райкомашкареи юххьанцарча парторганизацешкареи Директиваш тешшаме кхоачашъелга хьадийха ца Iеш, уж кхоачашъяра практически новкъостал а ду царна.

ХIара ший аргIанарча пленуме горкома бюрос доклад ю хьаьхагIа дIаяхача пленума решенеш мишта кхоачашъю дувцаш а пленумашта юкъерча хана бюрос тIаийяьча лоархIамегIарча решенеех а. Горкома бюрос ладийгIар тIаийца решенеш кхоачашъяра беча организаторски балха хьакъехьарча КПСС Октябрьски райкома отчетага. Цу лоархIамерча гIулакха юкъера тоъал доккхий кхоачамбоацараш гучадаьхар горкома бюрос.

Парте райкомо щенхаштта тIахьожам лоаттабаьбац партийни решенеш кхоачаш мишта ю хьожаш. Партийни органий соцамаш кхоачашдара хьакъехьа юххьанцарча парторганизацей секретарий информацешка ладийгIадац КПСС райкома бюро заседанешка а отделашка а.

Заседанеши тIаийеш йола решенеши кIезигагIа мишта хулийтаргьяр-хьогI яхаш уйла а еш, шоаш деш дола кулгал лаьгI а ца долийташ, городерча цхьайолча партийни комитеташта корайоагIа организаторски балха дикагIа йола формаш. Масала, парте Ленински Заводскойи райкомаша, юкъара лоархIам болаш дола доккхий дешаш бюрошкеи пленумашкеи дувцара нийсса, райкома членаш, штате бола а штате боаца а болхлой юкъе а болаш йола группаш предприятешка, учреждененашка ухийт. Уж новкъостий, сихбале шоай са ца а хьувзадеш, отчеташи справкаши увттайиташ наьха ха а ца йоаеш, гIулакхаш малагIча хьала тIа да хьеж, юххьанцарча парторганизацешца дага а бувлаш, рекомендацеш увттаю, тIаккха уж коммунистий собране ювц цар. Цу тайппара, балха еш йола анализ, выводаши предложенеши райкома бюро заседане бийха боалабаьча кIеззига мара боацача наха яйза ца Iеш, цу партийни организаце берригача членашта а йовз, цул тIехьагIа решени кийчъечеи из кхоачашъечеи хьинаре дакъа лоац цар.

Цу тайпарча балха формо новкъостал ду партийни кулгал хоадамболлаш хилийтара, юххьанцарча партийни организацешта гаргадуг из.

Б. АЛЬМУРЗИЕВ,
КПСС Грозненски горкома оргтдела заведующе заместитель.

Ткъо шу даьннад Грозненски ГЭЦ-а смена начальника коммуниста Яковлев Василий Ильича болх бу. Цхьаккха аварий йоацаш болх беш ва коммунистически къахьегама ударник Василий Ильич. Предприяте общественни вахаре хьинаре дакъа лоац цо. ХIанз профсоюза цехови комитета председатель ва из.

Ерригсоюзни яхье кхоалагIа моттиг яьккхай Грозненски ТЭЦ-о, хIаьта ахчан преми а хьожаяьй цунна. Цу боккхача къахьегама толаме дикка дакъа лаьцад коммуниста В. И. Яковлева. Кхы дIахо къахьегама толамаш дахара шийн беррига низ, хьинар тIадахийта къахьегаш ва из.

Сурта тIа: Василий Ильич Яковлев турбина балхага ладувгIаш ва.

Д. Викторова сурт.

ЙОАГIАЧА ХЬИСАПЕ ТЕРКО Е КАГИРХОЙ

Коммунизма материально - технически база хьалъеча комсомольцашта карагIдувлача дикача гIулакхий боккха мах баьб партен комсомолеи съездаша. Доккхий декхараш оттадаь комсомолашта хьалхашка кхувш йоагIача тIехьенна кхетам балара. Къонача тIехьенна кхетам балара дешаш къаьстта чIоагIа теркам тIабахийта дувцаш да хIанз, хIана аьлча хулиганство, къаракъаш мелар, хIама лечкъор, кхыдараш вай вахаре вIалла тоаш доацаш нийрча хIама хиларах.

Дукха масалаш доаладе йиш я вай комсомольцаша шоай сий, шоай лаьй сий а лакха лоаттаде гIерташ балхаш дарах. Масала, царех я «Красный молот» яхача завода модельни участка комсомольций коллектив. Кузьменко Васила кулгалдеча шийтта комсомольцах латтача цу коллективо дукха къахьег кхувш боагIарашта кхетам балара, къаьстта теркам тIабохийт цар хьалха хулиганий компане юкъе нийсбенна хиннарашца беча балха. Цу компане юкъера дукха кхувш боагIа кагийнах хьабаьхаб цар, безам болийтаб спортах, дешарах.

ЧIоагIа баркал яхаш ва хIанз шоай комсомольски организацена «Старогрознефть» НПУ шоллагIча промысла къона болхло В. Сметанин. Харцахьа гIулакхаш дитад цо, спорте хьинаре дакъа лоац. Из во никъ дIа а кхесса, дика никъ цунга каралацийтараш комсомольцаш ба.

Юххьанцарча комсомольски организацешкарча комсомольцаша, кагирхоша хьинаре дакъа лоац халкъа дружина балха юкъе а. Вай город Грозне дружинникаш болаш болх беш ва 3500 комсомолец. Районни штаба графиках шоай предприяте коллективаца дежурстве арабоал комсомольцаши кагирхойи. Къаьстта дика бу дружинникий болх Грозненски локомотивни, вагонни депой, Грозненски ремонтно-механически завода, Грозненски мехкдаьтта чакхдоахача завода, «Старогрознефть» цхьоалагIча мехкдаьтта промысла, кхыча предприятей комсомольцаша. Цу цIераш яьхача предприятей комсомольцаша хан-ханнахьа дежурство дIахьу, общественни порядок телхаерашта де доагIа таIазар ду. Царца цхьана общественни порядок лораеча дика дакъа лоац ВЛКСМ райкомашкеи Горкомеи вIашагIъехкача 150 саг чувоагIача оперативни группаша.

Городской комсомольски организаце вIашагIа а ехкаш, каст-каста масови рейдаш ю общественни порядок лораяра. Масала, укх шера март бетта яьча рейде дакъа лоацаш бархI бIаь саг вар, апрель бетта — 600 саг, июнь бетта — 600 саг, хIаьта сентябрь бетта хиннача рейде дакъа лаьцар ялх бIаь совгIа комсомольцашеи кагирхошеи. Рейдаш йолча хана комсомольски группашта дIайовзийт ше-ше хьажа еза участкаш. Щей долча деношка е цIейна хьалхарча деношка общественни порядок лораеш а хул уж.

Рейдаш еча хана гучадаьха кхоачамбоацараш укх тайпара дар: Н. К. Крупская цIерахча парке даха йиш йоаца иллеш доаха кагирхой группа гучаяьккхар, из санна дола гIулакх мегаргдоацилга дIахайтар, беседаш йир цунца. П. Мусорова цIерахча ахканарча кинотеатре картех ловзаш корабир кхувш боагIа кагийнах. Царгара карташ хьадаьхар, из гIулакх ла мегаргдоацилга дIахайтар. Сайрийнарча кино даха бокъо йоаца дукха бераш цIадахийтар. Общественни бокъонаш телхаераш бовзийтара, цар болх беча предприяте каьхаташ дIадохьийт. Цигарча комсомольцаша царна де доагIа таIазар ду. Депо комсомолец нов. Муртазалиев лата безам болаш дов даккха гIертарах депо комсомольцаша шоай юкъарча собране дош а дийца цунна строгий выговор йир. Уж санна дола масалаш дукха доаладе йиш я.

Общественни порядок лораяра керттерча участкех я дIахьехар дIаэца ца тугача кагийча нахаца бу болх. Предприятей юххьанцарча комсомольски организацеша, школерча комсомольцаша дукха балхаш ду цу гIулакха тIадерзадаь. Масала, город Грознерча №№ 34, 9, 46, 49, 91, кхыйолча школашка вIашагIъехкай милицена гIона йола къоначар отрядаш. Цар членаша дежурство лелаю милицерча берий цIеношка, школашка, трамвайш сецача, берашта лаьрхIа кино хулача, кхычахьа. Цу отрядашка дакъа лоацаш 810 кIаьнк ва. Царех дикагIбараш ВЛКСМ членалла хьаййбу комсомольски организацеша, цар мишта деш хьеж, новкъостал ду, общественни балха юкъе оз.

Города милице органаша, комсомольски организацеша, халкъа дружинай членашца цхьана чIоагIа къовсам лоаттабу харцахьа леларащца.

Уж тайпа нах вайна юкъе ца хилийтара дешара заведенеша, предприятеша, даьша-ноаноша лира къовсам лоаттабу. Дуккхача предприятешка комсомольски профсоюзни собранешка дувц уж дешаш. Общественни порядок телхаечун гIулакх ца дувцаш диса цхьа моттиг яц цо болх беча предприяте е дешара заведене.

Укх шера ВЛКСМ города комсомольски организацеща дикка балхаш даьа общественни порядок лораяра. Рейда материалах лаьца арахийцар городской сатирически газета «Крокодил йоагIа городе гIолла». Газета материалаш дIаккхахьийтай предприятешка, цига цу гIулакха бехкочарна де доагIа бехкаш даьд. Дукххачар дош делар коллективана кхы уж санна гIулакхаш карагI ца далийта, из кхоачашдаьраш а дукха ба. Царна юкъе ба нн. Сизов, Болдырев, Талашкин, Иванов, Немцов кхыбараш. Цар денна дош мишта кхоачашду хьожаш хул предприяте мастер, балха тIа хьалха латтараш.

Кагирхошта юкъе милицеца комсомольцашца цхьана дукха кхетама болх бу Нохч-ГIалгIай АССР-а Здравоохранене Министерства керттерча психиатора А. И. Глинуса. Цо каст-каста беседаш ю, лекцеш еш кагирхошта. Укх тIеххьарча хана дуккхаза хиннав нов. Глинус профессионально - технически училищашка беседаш еш.

Комсомольски организацешта хIанз хьалхашка латтача керттерчарех декхар да Домоуправленешка, кварталашка, корпусашка комсомольски группаш вIашагIйоххкар. Цар цахаддаш тIахьожам а лоттабеш, чIоагIа къовсам лоаттабе беза общественни порядок телхаеращца, хулиганашца.

П. ПОДНЕБЕННЫЙ,
ВЛКСМ Грозненски горкома оргтдела заведующи.

КIоарга бурув тохара перспективаш

Ховш ма дий керда скважинаш ца яьхача къаьнача скважинашкара доаккха мехкдаьтта дуккагIа даккха йиш ца хилар. Цудухьа оал бурув тохаш деча балхех мехкдаьтта даккхара тIехьа лоаттабеча къовсама хьалхашкара моттиг я.

Вай республика мехкдаьттахошта хьалхашка доккхий декхараш латт. Пятилетка шерашка 1965 шера доаккхаш хинначул хIама ца эшаш шозза дукхагIа доаккхаргда «Iаьржа дошув», хIаьта мехкдаьтта доаккхилга дегIадара темпаш шера 2 миллион тонн хургья.

Керда скважинаш ца яьхача, мехкдаьтта доалла керда моттигаш болх бе ца йолаллийтача, мехкдаьтта керда горизонташкара мехкдаьтта хьаьдака ца доладича ишттал дукхагIа тIаккхеташ мехкдаьтта даккха йиш хургья промыслай къахьегамхой. Цудухьа укхаза гIулакх бурув деттарех тийша да.

Хьо вай республика картага хьежача, массанахьа а тIаккхача йиш мел йолча моттигашка кIоарга доацаш бурув теха яьха скважинаш мехкдаьтта луш я, хала тIаккхача везача районашкара дIаиккхача, хIаьта цига а, масала, даьттагIа, хIанз наькъаш дехкаш латт мехкдаьтта еза - йоккха оборудовани тIаяхьа йиш хургйолаш. Цу сурто дика гойташ хьахьокх мехкдаьтта лахара перспективаш кIоарга бурув тохарах латтилга.

Укхаза дагадохийта доагIа вай республика мехкдаьттахой дуккхача бригадашца кIоарга бурув тохара пионераш ба аьнна ала. Юкъера лаьрхIача Советски Союзе эггара а кIоаргагIа йола скважинаш вай республике я, хIаьта вай мехка эггара а кIоаргагIа йола скважина вайцига яккха а яьккха, мехкдаьтта даккха доладир. Из я № 1 йола Галюгаевская скважина.

Материалашка хьежачул тIехьагIа мехкдаьтта доаккхача промышленностеи СевкавНИИ-и болхлой геологически совещане соцадир вай республике мехкдаьтта дукхагIа даккхара перспективаш 5—7 эзар метр кIоарга бурув тохарах латт аьнна.

Уж доккхий декхараш да, бакъда кхоачашдулургдолаш-м да, хIана аьлча вай я кIоарга бурув тохара йIаьхий опыт. Вайцига юкъера лаьрхIача тIа-тIа кIоаргагIа хул скважинаш. Юккъера лаьрхIа укх шера вайцига скважинаш 4 эзар метр кIоарга хургья. ХIаьта хIанз бурув тохаш йоахаш мел йолча скважинех 30 процент совгIа яраш ишттал кIоарга йоахаш я. Йолаш я кIоарга скважинаш яхара эша тIехъеза а низа чIоагIа а оборудовани, хIаьта иштта бурув тохара хиланза яргйоаца инструмент, бурув тоха керда турбаш, осташ, иштта кхыдараш.

Иштта кIоарга бурув тохара лаьттан тIара оборудовани кийчъеш а скважинаш яхара технологе дешаш къобастадеш а хьалхара гIабаьккхаб. Бакъда де дисар дукха да, из деча моттиге новкъостал де декхарийла ба СевкавНИИ болхлой. КIоарга скважинаш яхара практике а хIанз а дукха халонаш а къоастаданза дола дешаш а да. Масала лакха температуреи давлении йолча 5—10 эзар метр кIоаргача скважинашта цементаш яра материалаш лехай, хIаьта балхаш дара технологи хIанз а яц.

ЧIоагIача породашта тохаш хилча а дика результаташ луш дола одношарошечни осташ да, хIаьта кIаьдача породашта тоха эIамига диаметр йола, хIанзарча геологически хьалашка бурув тохилга эттача доккха осташ, кхыдараш а да.

Бакъда, юха а ях эа, кIоарга бурув тохилга — из Октябрьски майданера лакхера мел караерзаяр да, Старопромысловски районе, Брагунай районе, Ястребиной, Правобережне мехкдаьтта лахара темпаш лакхъяр да. Из да 5 эзар метрал кIезигагIа йоаца кIоаргаленаш караерзаяр.

Теша воагIа орден лелаеча Нохч - ГIалгIайчен мехкдаьттахоша шоашта хьалхашка латта сийлени доккхийи декхараш толамца кхоачашдергхиларах а кIоарга доалла мехкдаьтта карадерзадергхиларах а.

В. НАЗАРОВ,
«Грознефть» объединене начальник.

КУЛЬТПРОСВЕТУЧРЕЖДЕНЕШ — ДЫНЦА ЛОАТТАБЕЧА КЪОВСАМЕ

Культпросветучрежденей балха тIа лоархIаме моттиг дIалоац къахьегамхошта атеистически кхетам балара раделе.

Наьсарен районе Кунта - Хьажий, БатIал - Хьажий, кхыча «шейхий» мурдаш, кхыбола ислам къоабалдеш бола нах ба. Къаьстта белгалбаьнна ба уж Яндаре, Iаьлий-Юрта, Наьсар - Керте, Экажкъонгий - Юрта, Пхьилекъонгий - Юрта. Клубашеи библиотекашеи чIоагIа болх бу укх тIеххьарча хана къахьегамхошта атеистически кхетам балара. «Iадат вай вахара моастагIа» яхаш лозун а йолаш, райони ерригача юрташка къахьегамхой, бахача наьха собранеш яьй дикагIа болча агитатораша - атеисташа, юртий Советий председателаша, партийни общественни организацей кулгалхоша, боккхийча наха къамаьлаш а деш. ЧIоагIа раьза хинна тIаийцар гулбеннараша Пхьилекъонгий - Юртарча боккхийча наха Плиев ИбраьхIама, Халухаев Жабраила, Яндарерча Чурбакоева даь къамаьлаш. Шоаш къамаьлаш деча хана цар шоай юрташкара нах тIахьийхар шариIатахи Iадатехи юхедисараш дIадахара, мехкарий удабарца, урдош вахарца хоадамболлаш къовсам лоаттабара.

Клубашкеи библиотекашкеи атеистий уголокаш вIашагIъехкай, дына духьаларча дешаех долча книжкай выставкаш я, лоциий хаттарийи сайренаш ю. 9 бетта дына духьаларча темаех лаьца 109 лекци йийшай, дукха беседаш яьй: «Дына обрядаш — къаьнача замах юхедисараш», «Ислами кхалсаги», «Фу хьех исламо?», «Дын астрономи»...

Дика вIаштIехьаьккхад дын догматаш харц а еш, Iилманеи техникеи карагIдаьннараштa пропаганда елга нов. Волковас кулгалдеча районни библиотеке, библиотекараша - лоаман мехкараша Газдиеваси Атыговаси. Цига книжкаш дешарий конференцеш яьй «Революце мурд» яхача М. Мамакаева, «Шийиса» яхача А. Бокова яздаьча книжкаех лаьца. Библиотека болхлоша доккха методически новкъостал ду юрташкарча библиотекашта, шоай балха опыт дIайовзийт царна, гойтара агитаци кийчъеча, книжкаш дешарий конференцеш еча, семинараш еча новкъостал ду.

Дынах юхедисаращца боккха къовсам лоаттабу Альтий - Юртарча клуба заведующе Ф. Мальсаговаси библиотека заведующе Л. Саговаси. Цар цхьана вIашагIа а теха чакхъяьхар «Ды хьабалари обществера цун лоархIами», «Хими — йоккхийча тамаший Iилма», яхача темаех йола сайренаш, «Ды — Iилман моастагIа», «Фуй мюридизм яхар?» кхыча темаех лаьца беседаш яьй.

ВIаьстий а гурахьа а кхашкара балхаш сихденнача хана кхашкарча станашкеи бригадашкеи художественни самодеятельноста 29 концерт оттадир районни культура Цени ТIой - Юртарча культура Цени агитатораша, шоай программана юкъе дына духьаларча темаех номераш а йолаш.

Района киносета репертуарни планашка массаза а увттаду кино ухарашта къаьнача замах юхедиса во гIулакхаш леладераша ручадоахаш дола фильмаш.

Пропаганда мишта хиннай хов цунах баьннача пайдага хьежача — из тха районе шерагара шерага дукхагIа чIоагIлуш я, — хIара шера берий даьшца-ноаношца къаьст-къаьста беш дукха болх баьчул тIехьагIа деша уха бераш дукхагIа хул. Белгала аьлча, 1964 — 1965 дешара шерарчул 500 саг дукхагIа ба дешаркой 1965 — 1966 дешара шера, къаьстта а хьалхагIа цхьаццa бахьанаш а доахаш деша па ухийташ цIагIа сецаеш хинна вайнаьха йиIигаш.

Книжкаш дешарашта, къаьстта а могаш боацаш, къабенна, болх сов дукха хиларах библиотеке шоаш балха йиш йоацаш барашта, чIоагIа езаш хьаша я шийн хьинар ца кхоадеш къахьегарах СССР Лакхехьарча Совета Президиума Указаца «За трудовую доблесть» яха медаль енна Экажкъонгий - Юртарча библиотека заведующи Л. Чимиева. Наггахьа мара гац из библиотеке, цхьабакъда, ялатий кхел къоастеш латтача моттигашка, къахьегама нах болчча — кхашкарча станашка, бригадашка массаза а корайоагIа из свеклай кхашка къахьегаш боахкача кхалнахаца беседа еш, ферме аргIанара къахьегама листок арахеца кийчъеш.

Дынах юхедисача вай идеологеца тардала йиш йоацача воча гIулакхаща лоаттабу къовсам партийни организацей кулгалца кхы а дукхагIа чIоагIбергба Наьсарен района культуросветучреждениеша, пропаганда ерригa формаши средстваши царна духьал а яьха.

А. ТУТАЕВ,
КПСС Наьсарен райкома секретарь.

РЕНТАБЕЛЬНОСТЬ ЛАКХЪЯРА НАЬКЪАШ

Планированеи экономически стимулированеи кердача система хьалашка эггара а лоархIамедар боахам пайда беши производство рентабельни хилар да.

Производства рентабельность КПСС ЦК сентябрьски Пленум хинначул тIехьагIа мара бокъонца производства хьоккхам а лоархIаш юкъейоалаяьац. Цун маIан предприятеший оборотни средстваши керттера фондаши производствана пайда а беркат а даргдолча тайпара дIа-хьа нийсъяр да.

Рентабельность моллагIча предприяте балха керттера хьоккхам лоархIаш хилар кхета а деш, хIара предприяте коллектива декхар да керттерча фондаехи оборотни средствaехи предприятена аьттув болашагIча хьисапе пайда эцар.

Укх тIеххьарча шерашка грозненски крекинг-заводе дукха балхаш даьд керттерча фондаех дикагIа пайда эцара даькъе. Масала, 1960 шера керттерча фондацара заводо арахецача продукцега дIадахача цхьан сомах 1 соми 34 кепиги хулаш хиннача, семилетка тIеххьарча шера — 1 соми 93 кепиги.

Фу бахьан долаш доахаленнад завода коллективага уж толамаш? Эггара а хьалха, технологически установкаш эргаяхар, уж йоккхийяр, дикагIа болх бергболаш тоаяри керда техника балха юкъейоалаяри бахьан долаш да. ДIаяхача семилеткагIа термически крекинга кхо установка мехкдаьтта комбинированни чакхдоахаргдолаш эргаяьхар. Цу установкашка эггара хьалхара мехкдаьтта чакхдоаккхар, цул тIехьагIа — юхейисача продуктай отходашца — термически крекингированни йора. Цо торо хилийтар хьайоаккхаш йолча продукце валови боарам ткъаьх миллион сомага кхоачаш лакхбе. Цо установкаш эргаяьха тоаеш дIа мел дахар юхаметтаоттадаь ца Iеш, продукцега дIабола мах лохбар бахьан долаш 740 эзар сома пайда бир. Цул совгIа керттерча фондашцара пу установкашка валови продукцена лаьрхIа дIалахийтача цхьан сомах Iалаьмате доккха беркат даьлар. Уж хьокхамаш тоадар бахьан долаш лакхъелар ерригача завода рентабельность.

Уж доккхий балхаш дар. Цхьабакъда, заводе дир схемаш тоаёш а кхы а царел эIамагIча масштабех дола балхаш а.

Укх шера № 7-8 йолча комбинированни установке ерригача установка овсарал юхатетташ хинна цхьа колонна йоккхагIа диаметр йолчунца хийцар. Цунца дувзаденна пу колонна чура хьайоагIа кIеж чакхювлачара теплообменни аппаратура йоккхайир. Кхыдола балхаш дир. Цун цхьа узел иззал шеръяро установка балха овсарле 5 процент лакхйир, 239 эзар сома пайда а бир.

Фондаш ебаяра дика беркат доал Iанарца болх бу насосаш электричестваца болх берашца е центробежни кхестача насосашца хувцарах. Масала, укх шера № 11-12 йолча комбинированни установкера къаьна Iанарца болх бу насосаш хийцар КВИ яхача кхестача кердача насосашца. Уж хувцаро торо хилийтар технологически режим нийса лоаттае, установкай балха овсарле лакхъе.

Насосаш хувцаш дIадахар 1,14 шера юхаметтаоттаргда. Цунца цхьана экономически эффективность шера 84,5 эзар сома боарамга кхоачаргья, дикка дегIайоагIргья фонд а.

Крекинг-заводера Iанарца болх бу насосаш къаьна я, уж каст-каста йох, технологически режим телхаю. Цудухьа уж центробежничарца хувцар боккхача лоархIаме да.

Заводе технологически оборудоване экономически эффективность лакхъяра тIехьа болх баь Iап. Дукха ха йоацаш укхазара болх Iилманлара тIа вIаштIехьбаккхара лабораторе коллектив хьежар завода ремонтни цеха станочни парка балхага а. Цига цо гучадаьхар болх вIаштIехьбаккхарцара дукха кхоачамбоацараш. Масала, токарашта деталеш хьае материал кийчъяц, дукха моттигаш нийслу материал хилча а чертежаш е эскизаш йоацаш, уж хилча цар тIа размер IотIаоттаянза моттигаш нийслу. Станокаш тIара цар мел гобоаккх хьахьокхаш йола стрелкаш болх беш яц. ХIара токаро ше кийчъю эмульси. Цунца дукха балха ха йов. Кхыдола кхоачамбоацараш а даьхар гуча. Цу дерриганеша новкъарле йора станочника алапена, лохдора станокех пайда эцалга. Лабораторена гучадаьнначох, цу кхоачамбоацараша хIара станочника 47 минут балха ха зехьа йоаю. Уж дIадаьхача хIара дийнахьа 1 станоко 10 процент дукхагIа болх бергба.

Лабораторе болхлой предложенеш хIанз балха юкъекхухьаш я, хIаьта цхьаяраш хIанз юкъеяхьаш я.

Производства рентабельность лакхъю технологически оборудованена еш йола ремонт кIезигъяро а.

Укх шера сентябрь бетта завода цхьан установкана ремонт еш опыта хьисапе юкъедоаладир ремонтникашта аккордни мах лулга. Из бахьан долаш ремонт еш йоаккха ха 3 ди лоацъелар. Цу кхаь дийнахьа установка планал совгIа продукци елар.

Фонд ебаяра боккхача лоархIаме ха установкай ремонташта юкъера ха йIаьхъелга. Цу гIулакха ерригача торонех пайда ийцабац оаха. Комбинированни установкаш хьалъю пкъара эггара хьалха доагIаш дола мехкдаьтта чакхдаккхареи термокрекингеи шин блоках. ШоллагIча блока болх беш йоаккха ха 40—45 ди мара дац хьалхарча блоко шера а болх бе тарлу. Уж ши блок шо-шеаш соцаяра тоъал капитальни балхаш де леза, цхьан блоко болх беча хана вокхан тIа болх бе кхераме хургйоацаш. Уж балхаш даь лаьлча шера планал совгIа бIаьш эзар тонн мехкдаьтта чакхдаккха торо хургья.

Производства рентабельноста тIа чIоагIа Iоткъам лоаттабу продукцена реализаци яра хьалаща а. Масала, укх шера сентябрь бетта сбытеи транспортни организацей бехках дIа па хьош дисар Iалаьмате дукха тракторни фатагеи. Цу гIулакхо дикка совцайир завода оборотни средстваш. Заводага фатагена даькъе хинна оборотни средстваш оттаяьча норматива 400 эзар сов тIех дар. Цо дикка лохйир производства рентабельность. Кердача хьалашка цу гIулакхо коллектива а дикка материальни зе ду.

Крекинг-завода балхацарча массехк масале хьахьокх крекингистий а кхыча предприятешкарча коллективай а производства рентабельность лакхъяра дуккха торонаш а наькъаш а хилар. Царех махулла тIех пайда эцар, уж лахар — из вай декхар!

Р. МАРТИРОСОВ,
Грозненски крекинг-завода директора экономически дешашта вола заместитель.

ШЕРА ЗАДАНИ ТIЕХККХОАЧАШЪЯЬЙ

Боккха боахам ба МалгIабика района «Ингушский» совхоз. Ше вIашагIбеллача хана депз шерагара шерага зе деш хьабоагIар из. Совхозо зе дар бахьан дар хьайбай продукци яккхарга дIадолар лакха хилар, доакъара база мела хилар, доакъар кийчдаргеи из хьайбаша Iа доаккхача дIатIаозаргеи дукха мах дIабодаш хилар, хIаьта хьайбашта доагтIача тайпара гIулакх деш ца хилар.

ДIадахача шера эггара хьалха пайда бир совхозо.

Ерригача показателех план тIеххоачашйир совхоза № 3 йолча шурий-товарни ферма хьайбаш леладерий коллективо. ДIадахача юртбоахама шераца нийсдича укх шера 20 процента лакхъяьй доахангара хьайоаккха шура. Базисничул тIех, юкъера лаьрхIача 3,9 процент хьоанал йола шура хIара кхоабача Iаттагара планах 1450 килограмм яккха езача 1600 — 1700 килограмм шура яьккхай хьайбаш леладераша.

— Из вIаштIехьдаьннад тха, — йоах ферма заведующе Галаев МаIаса, — деттача доаханна шортта моша доакъар лоатталдарах, каст-каста уж дажаш йола моттигаш хувцарах, царна дикагIа гIулакх дарах. ХIанза хьалха дийннача гIалаташка а хьожаш, хьайбай продукташ йоахилгеи паччахьалкхенна уж кийчъелгеи дIахо дегIадоаладара торонаш тохкаш ба ферма болхлой.

Хьалха латтача доаркай балха опыт дIайовзийт, чурча торонех бизза массе оагIорахьарен пайда эц укхаза.

1966 шера паччахьалкхенга шура йоххара план сентябрь бетта кхоачашйир ферма. Еррига шура яккхара план кхоачашъяь а яьнна, хьатIадоагIача шера чотах болх беш я цун коллектив.

ХIанз хьайбаш леладераштa хьалхашка керда декхараш увтт — продукци дукхагIа яккхарал совгIа, цунга дIабода мах лохбар а. Цудухьа дукхагIа пайда баргболча тайпара дIаухийт доакъар. Доахана дукхалга хьежжа Iалашде дезача доакъара лоархIамаш дир ферма болхлоша. Укх шера хьайбашта лаьрхIа 570 тонн ча, йиъ эзар тонн силос, 600 тонн концентраташ, 550 тонн дIайийначеи эрий тIаяннначеи баьций йол доахана Iа доаккхаргдолча фермана хьатIаэзай. Доахан чулоаттадергдола помещенеш дика тоаяь кийчъяьй. Санитарни бокъонаша яххача бесса чухьнахьара сийрда, цIена, Iай йIайха хургйолаш кийчъяьй уж. Хьайбаш унахцIена, хан-ханнахьа царна эша гIулакх, дарба деш леладу укхаза. Цудухьа доахан эшалац ферме. Укх шера аьхки планал совгIа 33 тонн паччахьалкхенга дулх дехкад ферма хьайбаш леладераша. ХIаьта пятилетка хьалхара шу чакхдоалаш Даьхенна кхы а 15 тонн дулх дала лерхI цар.

Дика къахьега доаркаш дукха ба ферме. Царех ба МалгIабика районе хьалха латта доаркаш Кондарчук Дуня, Гайрбекова Азиат, Досхоева Буча. ХьатIадоагIача ЦIей сийна 7-гIча ноябре шера план 110 процент кхоачашъе аьнна тIайийца декхараш 3 ноябре кхоачашдаьд ферма коллективо.

Дика гIулакх ду доаханна скотникаша Гандалоев Шамсуде, Масатов Султана, Галаев Джабраила. Берттерча даькъе ужаш ба деттача доаханна шура дукхагIа лургйола хьалаш Iалашдераш, хьайбашта лерттIа гIулакх лоаттадераш, царна дикагIа дулх тIаккхетаргдола торонаш гучайоахараш. Дукха балха опыт йола хьинар долаш болхлой ба уж. Укх шера хьайбаш дика Iангара дахара социалистически яхье баьннаб ферма скотникаш.

С. ШАДИЕВ.

Хьайбай продукци лох ца ялийтара

Ачхой - Мартана района боахамашта юкъе яьржача социалистически яхье хьалха латт «Самашкинский» яха совхоз. Къаьстта белгалбаьннаб хьайбаш леладераш. ДIадахача шера цу ханачул дукхагIа яьккхай укх шера итт бетта хIара кхоабача Iаттагара шура. Совхоза хьайбаш леладераша хIара кхоабача Iаттагара шера планах 1850 килограмм шура яккха декхарийла бар, хIаьта укх шера дIабахача итт бетта хIаранегара яьккха шура юкъера лаьрхIача 1630 килограмм хилар. Гарга ба совхоза хьайбаш леладераш паччахьалкхенга шура йоххара шера план кхоачашъяра а: хIанзале 1360 тонн ехкай совхоза, планах йоагIар 1500 тонн йолча.

Паччахьалкхенга шура йоххара шера план кхоачашъеча доккха дакъа лоац хьайбай продукци лакхъяра шерра социалистически яхь а йоаржаяь къахьегача совхоза цхьоалагIчеи йиълагIчеи шурий-товарни фермай хIайбаш леладераша. Дукха я уж ши коллектив социалистически яхье яьна къахьегаш йола. ХIара бетта яхьа итогаш а йий хьож уж хьалха малагI коллектив яьннай, гучадаьнна кхоачамбоацараш сиха дIадоах.

Хьинаре, низ ца кхобеш къахьегар, хIаьта цох хьахиннар хьокхаме хилар бахьан долаш белгалъяьннай цхьоалагIча отделене шурий-товарни ферма доярка Исмаилова Сакинат. Ше леладеча духьашха дахкача доахах хIаранегара шера планах яккха езар 1800 килограмм мара йоацача, дIабахача итт бетта 1999 килограмм шура яьккхай Исмаиловас. Иштта хьинаре къахьегаш я Исмаиловаца цхьана болх беш йола доярка Шахбулатова Рукъиет а. Ше леладеча доахах хIаранегара планах 1825 килограмм, социалистически декхарех 1900 килограмм яккха езача хIанзале 1848 килограмм шура яьккхай Шахбулатовас.

Совхоза № 1 йолча ферма хьайбаш леладерашца шоаш яхье балар, из бехктокхаме, гIулакх хилар дика кхетадеш низ тIабахийтта къахьегаш ба № 4 йолча шурий-товарни ферма хьайбаш леладераш а. Укхаза белгалъе езаш я ферме хьалха латта доярка Коробова Нина. Зооветеринарни бокъонаша дIадеххача тайпара хьайбашта гIулакх дар, хьайбаш дика кхабар бахьан долаш Коробова Нинай вIаштIехьдаьннад хIара Iаттагара шура яккхара шера план хIанзле кхоачашъе.

Яхье яьнача коллективаша хIара бетта еча итогех хьагуш да хIара коллектива толамаш даим лакхлулга. ДIабахача бетта социалистически яхьа итог йича гучадаьлар еррига хьайоаккхаш йолча шурийга диллача цхьоалагIча шурий - товарни ферма коллектив хьалха латталга.

Совхоза хьайбаш леладераша даьха къахьегама толамаш хьокхаме да паччахьалкхенга дулх. тха доххарга диллача а.

Паччахьалкхенга дулх доххара план кхоачашъяра а гарга я совхоза коллектив, хIанзле 73 процент кхоачашъяьй цо из. Ала деза совхозо паччахьалкхенга тха доххара план а тIеххоачашъяьлга — планах йохка езар 350 центнер мара йоацача 357 центнер ехкай.

Ахкан замалахьа дулха а шурийна а чIоагIа тоаденнача хьайбай продукци лох ца ялийтара тIагIертта къахьегаш ба хIанз совхоза хьайбаш леладераш. Чусопадаь хьайбаш шурийна, дулха эша ца далийта дийнахь диазза кхоаб оаха: йол, силос, барда, концентраташ тел хьайбашта», — йоах № 1 йолча шурий товарни ферма заведующе Ансаров Iабдул-Хьамида. Иштта дика хьайбай йоаккхо яр бахьан долаш, уж чусоцадаьча цхьа кIира совгIа йолча хана вIалла а эшаяьц деттача хьайбаша шура.

Дерригача Iай а хьайбай продукци лох ца ялийтара къовсам лоаттабеш ба совхоза хьайбаш леладераш.

Кхоачам боллаш Iалашдаьд доакъар: йол 4500 тонн, ча 2000 тонн, силос 1300 тонн, тоъал я концентраташ а.

Хьайбай продукци лох ца ялийтара чIоагIа лоархIаме да хьайбаш Iангара доахаргдола помещенеш дика тоаяь йIайха хилар. Совхоза массайолча фермашкара помещенеш ремонт яь яьннай — кIираш техай, уй Iотехад, наIараш чIоагIъяьй. Иштта, хьалъеш латт керда помещенеш, цхьоалагIча отделене жел, шоллагIча отделене доаханна кхий. Уж помещенеш кастта эксплуатаце дIалургйолаш я.

ЧIоагIа лоархIаме я цхьоалагIча отделене хьалъяь духхьала искусственни шурей, мужи кийчбеш йола кормоцех. Керда оборудовани а оттаяьй цу чу. Цо Iалашъергъя совхоза еррига шурий-товарни фермаш.

Иштта хьинаре къахьегаш болча совхоза хьайбаш леладераша 1967-ча юбилейни шера керда социалистически декхараш тIайийцад хIара кхоабача Iаттагара 1855 килограмм шура яккха.

М.-Р. ПЛИЕВ,
спецкор.

ДОАКЪАР КХОАЧАМ ХИЛЛАЛ IАЛАШДУ

Тха совхоза хьайбай боахам дукха доакъаш долаш ба. Укх тIеххьарча шерашка специализаци яьй цунна керттерча даькъе шура йоаккхаргйолаш. Цудухьа лакха продуктивность йолаш диках долча доахах Iаьсий хьалкхеде вIаштIехьдаьккхад укхаза. ХIанз хьалкхедеш 200 Iаса да.

Цунца цхьана шоллагIча отделене хурскаш хьалкхеергйолаш хьакхий ферма йиллай. Цунах беркат даьннад. БIаь совгIа йола хьакха укх шеррехьа а яхкай. ХIара яхкача хьакхо 8 хурск яьй.

Шу доладеннача юххье депз хьайбай продукташ дукхагIа яха йолаеннай совхоз. 20 октябрь тIакхоачаш 10407 центнер шура ехкай совхозо, паччахьалкхенга соахка цу хана ехкачул 715 центнер дукхагIа. Боккха толам баьккхаб дулх доххача а. ХIанзле паччахьалкхенга дехка дулх 3311 центнер я, е соахка цу хана дехкачул 14 процент дукхагIа. ХIаьта шура цу хана чухь 190 тонн дукхагIа яьккхар. ХIара Iаттагара йоаккхаш йола шура 1693 килограмм хилар, из хул соахка укх хана яьккхачул 33 килограмм дукхагIа.

КарагIдаьннар лаьгI ца далийта лерхIаш оаха доахан чусоцадаь кхаба доладир, из бахьан долаш цар лу шура лаьгIъяланзар, хIаьта къонача доахана хIаранена лаьрхIа дийнахьи буси 550 грамм тIаккхет.

ХIара Iатта лерхIаш 20 килограмм силос, 4 килограмм люцерна, йол, 20 килограмм жом, 2 килограмм тайп-тайпара йола концентраташ тел оаха. ХIара Iаттагара хIанз оаха 4 килограмм а кхы дукхагIа а шура йоаккх.

Доаркай къахьегам аттача боаккхаш еррига фермаш транспортаца Iалашъяь я, хIара корпусе автопоилкаш латт.

ХIанз цхьоалагIча отделене дояркаша шин сменах болх белга вIаштIехьдоаккхаш латт. Цига транспортераш, автопоилкаш, механически доахан деттилга хилар бахьан долаш декабрь бетта цу фермера болх шин сменах баккха йиш хургья.

ДикагIа а йоа ца еш а юаргйолаш аьта а аьтий Iанарца йIоах а йийя тел ча, йол. ТIаккха дика юъ из хьакхарча. Иштта кийчъяь йол дояркаша доаханна соахка лепз тел. Из бахьан долаш кIезига йов йол. Доакъарах тух а детт.

ХIанз шел ялалехьа мамогга дукхагIа жом, патока, йол фермашта тIая гIерт тха совхоз. Ха шелъенначул тIехьагIа цхьоалагIча отделене ферме болх бе йолалургъя гIожа доакъар Iанарца кийчдергдола кормоцех, доахана мелдаь хий меладергда.

Тха совхоза болхлоша шоай низ кхобергбац Советий Iаьдал даьнна 50 шу дизара сийна шоаш тIайийца социалистически декхараш толамца кхоачашдара.

В. СЕРИКОВ,
Гудермесски района «Дружба» яхача совхоза керттера зоотехник.

Дадахача шера болабелар тха совхоза болхлой укх пятилетка хьалхарча шерара хьувкъам совбаккхара къовсам лоаттабе. Агротехнически дикагIа йолча хана дIадийнача гурахьа дувча ялаташта ший хан - ханнахьа подкормка йир. Иштта, агротехника бокъонаша яххача тайпара дIадийнача ялата гIулакх дар бахьан долаш лакхара хьувкъам кхебир совхоза болхлоша—хIара гектара тIара юкъера лаьрхIача 20,4 центнер ялат чудера. Из бахьан долаш паччахьалкхенга ялат доххара шера план 245 процент кхоачаш а яь, шортта дIаде фу Iалашдир совхозо.

1965 шера хиннача мартовски Пленума решенеш кхоачашъяра тIагIертта къахьийгар укх шера 800 гектара тIа дIийийна хьажкIаш леляьча Айдамиров Iимрана, Косумова Хьавас, Элисултанов Бадрудина, Бачаев Ваха кхычар. Дика беркат да хьинаре къахьегарах даьннар. Иштта, Айдамиров Iимрана звенос хIара гектар тIара 47 центнер томартIехь хьажкIаш кхейир. Паччахьалкхенга планал совгIа 1330 тонн фуъал яьха хьажкIаш ехкар совхозо.

Геттара дика лел совхозе шекара свекла кхеерий гIулакх. Социалистически къахьегама турпал, СССР лакхехьарча совета депутат Муслуева Тамарас кулгал деча звенос 40 гектара тIа шекара свекла кхейир. Къахьегамхоша дош деннадар хIара гектара тIара 500 центнерал кIезигагIа доацаш мерза овлаш чуда аьнна. ДIадоладелар шекара свекла чуэцара балхаш. Толамца кхоачашдир звенос тIайийца социалистически декхар. Шекар доаккхача заводе 2000 тонн совгIа шекара свекла дIаелар звено членаша. Иштта дика шекара свекла хьувкъаьяьй кхыча звеноша а. Ерригача совхоза юкъера лархIача хIара гектара тIара 230 центнер шекара свекла кхеьяьй, хIаьта дIадахача шера хIара гектара тIа кхеьячул 100 центнер гаргга совгIа я из. Шекар доаккхача заводе 23000 тонн шекара свекла дIаенний совхозо, планах йоагIар 17450 тонн мара йоацача. Планал совгIа паччахьалкхенна дIаенна 5550 тонн шекара свекла — из дар оаха Октябра цIейна кийчдаь хинна совгIат.

Боахам дегIабоагIа

Дадахача шерага диллача дика лохбеннаб шекара свекла цхьан центнерага дIабода мах.

Еррига юртбоахама культураш чуэцара балхаш йистедаьндале а сатийна бац совхоза болхлой. ХьатIадоагIача шерарча хьувкъама йоакко на йийча ярьяй.

Механизатораш декхарийла бар 3750 гектара тIа гурахьа дув ялат дIаде, хIаьта уж балхаш толамца чакхдаьхад хIанзле. Дика кийчдаьча лаьтта ядохимикаташца тоадаь фу дIадийра. Ялат дIадера культура дакха хиларца, агротехнически дикагIа йолча хана ялат дIадерпа тха совхоза отделенешка юкъе белгалаьлар шоллагIа отделени. ХIара гектара тIара 23 центнер гурахьа дув ялаташ чуэца дош деннад отделене коллектива. Иштта дика дIахьора уж балхаш йилагIча отделене болхлоша а.

Дика лел тха совхозе зиба лаьтта ахара балхаш.

КПСС ЦК майски Пленума решенеш вахаре юкъейоалаяра боккха теркам тIабахийтаб тха совхоза болхлоша. Дерригa хий дехка лаьтта 1700 гектар да тха совхозе. Шахьош да хIанз цу лаьтта чудолийташ хий дехкара балхаш. Цул совгIа 450 гектара тIа планировка а яьй тха совхозо. КIотаргаш тIера дIа а йоахаш лаьттaш цIендара балхаш дергдолаш да тхо, хIаьта тоаергъя бахамера хий дехка сеть а.

Уж дерригa балхаш деча керте латт коммунист вола гидротехник Абдулбек Акмураев.

Дог гIоздоах хьайбаш леладераша даьхача толамаша а. Паччахьалкхенга дулх доххара план сентябрь бетта кхоачашъяьй, хIаьта толамца кхоачашъеш латт шура йоххара план а.

Дерригача доакъошка цу тайпара къахьегама толамаш даха вIаштIехьдаьннад тха совхоза къахьегамхой; КПСС ЦК Пленумий, XXIII съезда решенеш дика кхетаяр а уж вахара юкъейоалаяра чIоагIа теркам тIабахийтар а бахьан долаш. ДIадахача шерашкара тха совхоза дерригача хьокхамий итогаши укх шера хьахиннараши вIаши нийсдича гучадоал боахама экономика хIара шера дегIайоагIлга. ДIадахача шера паччахьалкхенна 434 эзар сом зе даьча тхой совхозага пайда байтар — из да оаха тхоашта хьалхашка отталаь декхар. Хьагуча суртах из тхоашта хьалхашка латта бехктокхаме декхар кхоачашде вIаштIехь а дарга тха.

Р. ИРИСХАНОВ,
Шалински района «Джалка» яхача совхоза парткома секретарь.

IАЬСА IУНАЛ ЭШ

Хала дар производстве болх а беш да тIавоацаш диса кагий бераш леладе. Цу хана мелла дукха халонаш нийсъенна яле а тахан дог деладенна да. ИйслагIа шу да аз совхоза СурхотIарча отделене хьайбаш леладеча ферма Iаьсий леладу. Цу ийс шера Iаьсий леладара говзал дика Iомаьяь аз. Болх бе дIайолалуш хала дар сона, хIана аьлча цIаккха а из болх баь яцар со. Низ ца кхобеш, хьинаре къахьега дийзар Iаьсий леладара говзал караерзаяра. Дукха гIулакхаш эшар Iаьсашта. дийнахь а бус а царна юкъе хила езар, эшар фуд а хьожаш.

Аз дика кхетадаьд Iаьсий леладеча толамаш дахара керттера дар хьайбаш дукха дезар, царна фу эшар, уж бокъонца Iалаш де бIу ца къажар хилар.

Айса гIулакх деча Iаьсашта аз ца деш цхьаккха а зооветеринарни болхлоша де деза яха хIама дисац. цудухьа уж онда, тоаденна, могаш хьалкхув. ХIара шера аз леладеча Iаьсашта дийнахьи буси тIаккхета дулх планах лаьрхIачул шозза дукхагIа хул. Iаьсашта хIара денна дулх тIаккхетийтар духьа дукха балхаш де деза: даим мел а деш мела де деза хий, хIара денна цIенъе еза Iаьсий латта моттиг, хан-ханнахьа бийда, мерза чакхъяькха шура мелае еза, щий ханнахьа кхыдола доакъар тела, иштта гIулакхаш де деза. ХIара денна диазза хIама дул аз Iаьсашта, хIаьта дийнахь цхьаншин сахьата помещенешкара ара а даьхе нортамукъа делийт.

Боккхача лоархIаме да Iаьсашта зооветеринарни бокъонаша дIадеххача тайпара гIулакх делга. Нагахьа санна Iаса массаза санна доацаш маьлхара даха, кIезигагIа хIама дуаш хилча цу сахьате ветеринарни лорага хоам, бу аз, тIаккха по ший ханнахьа дарба ду Iаьса. Иштта вIаштIехьдоал са айса леладу Iаьсий цхьаккха а тIера ца доалийташ хьалкхеде.

Укх шера а 86 Iаса да сога леладеш. Царех пхиъ бийда шура хьокхаш зIамига Iаьсий да, 24 мерза шура хьокхаш да, хIаьта ткъаьуврийттане чакхъяькха шура а кхыдола доакъар а дуъ, Массаза а санна деш дола гIулакх эшийтац аз Iаьсашта. Планах дийнахьи бусихIара Iаьса тIаккхета деза дулх 400 грамм мара доацача дийнахьи буси 850—900 грамм дулх тIаккхет аз леладеча зIамигача хьайбашта. Из вIаштIехьдоал са Iаьсашта хьателаш дола доакъар дерригa а цкъа дIа ца а оттадеш кIезиг-кIезига дуллаш дийнахь шозза - кхозза диллар бахьан долаш. Аз доаха толамаш дукккхаза белгалдаьхад района а совхоза а кулгалхоша.

Баркал оал аз совгIаташ а ахчах премеш а, телаш сай къахьегама лакха мах беча вай хьамсарча партена а правительствана а. 1964 шера ялхлагIча ноябре почетни грамота елар сона района хьайбаш леладераштa юкъе яьржача социалистически яхье хьалхара моттиг яккхарах.

Семилетка тIеххьарча шера Назарен района боахамий хьайбаш леладечарна юкъе Iаьсий ца дойтара, царна дийнахьи буси тIаккхета дулх совдаккхара йоаржаьча социалистически яхье толам баккхарах Назарен района, районни производственни управлене цхьаькха почетни грамота елар сона.

ХIаьта укх шера сона еннай Ленина орден... Иштта сай къахьегама мах бергба аьнна сона м дага а хиннадацар.

ХIанз сай йоIа Iаьсий леладара говзал Iомаеш я со. Аз ше Iомаеча укх ялх бетта Iаьсий леладара, говзал дикка караерзае вIаштIехьдаьннал Лизай.

Партен правительстван сай балха а вахара а еча йоакхоно кхы керда толамаш даха низ тел сона.

Беррига низ тIабохийтаргба аз Сийлахь - боккхача Октябра 50 шу дузача денна сийленца накъаяхара.

Л. БАЗАЛАЕВА,
«Эначевски» совхоза Iаьсий леладер.

ТУРКМЕНСКИ ССР. Средни Азе гIомарашкара доладуш долча Iалаьмате доккхача газа тоатоло йIовхали сердали кхухь мехка Европейски даькъа юкъмоттигерча дукххача городаштеи поселкаштеи.

ХIара денна дукхагIа эшаш хул из дарегIа а эффективни а дола доагор. Цудухьа среднеазиатски республикай геологаш дIахо а лаьттанна кIалхара газа складаш лехаш ба.

Боккха толам баьннаб туркменски геологий. Каракумски гIомарашкара малхбоалехьарча Ачак яхача белгаларча участке Iалаьмате дукха газ йоалла моттиг гучаяьккхай цар. 1966 шера феврале укхаза 2700 метр кIоаргачара боккха низ бола газа гIеж техай. Сигала бесарча доагора 80—100 миллиард кубометр—дукха совгIа эшашагIа йоацаш иззал газ йоали цу каракумски гIомарашкарча кладовойшка.

Промышленни эксплуатацена массехк скважина кийчъяьй бурильщикаша тамаше лоацача ханашка. Ачакагара еррига а массехк километр мара гаьна йоацаш тIехйоал Средни Азера Центре кхаччалца йола газа магистраль. ХIаьта Ачакера туркменски газ цу низ болча доагора тоатолах дIа а кхетаргья.

Цу моттиге йоалла газ Средни Азера Центре кхаччалца йолча «сигала бесарча магистралах» дIаетталуча керттерчарех цаI хургья дIахорча хана.

Сурта тIа: № 1 йола скважина газопроводах дIахетта йоалаш латт. Из я 1966 шера 7 феврале газа кIеж теха Ачакски промысла фу доладаьр. Цун дебет — дийнахьи буси 500 эзар кубически метрал дукхагIа газ я.

О. Кузьмина сурт.
ТАСС Фотохроника.

ИЗ ДИЦДАЛИЙТА ЙИШ ЯЦ

Дукха ха йоаццаш Малхбузехьен Германе чIоагIа сий деш тIайийцар набахтара хьахийца тIема зуламхой Бальдур фон Ширахи Альберт Шпеери. БIаьш долча фотографически урташа, газетийи журналийн эзараш долча мугIараша хестабора уж фашистски рейха «эздий» молодчикаш. Гитлера гIончашта зизай кIорапаш телар. Цар кулгаш лувцар, уж хестабеш тIоараш деттар.

Цхьабакъда, цу безамцарча гIулакха тIехьашка — миллионаш болча наьха цIий да. Нах боабаь фашисташ бувцаш малхбузехьен германски прессо ший хур ду адамленна духьала цар даь зуламаш ца хьехадс, хIаьта уж зуламаш бахьан долаш Нюрнберге Дунен халкъашта юкъерча тIема трибунало судаш а яьр царна. Нюрнбергски процессе приговор даь 20-гIа шу дизара хетаяь СССР Гермашца кийчдаьча Низий музее хьайийллача выставке тешал ду ширахоша, шпеераша, царех тарарча гитлеровски къотIаша дунен шоллагIча тIема шерашка даьча Iалаьмате доккхийча зуламашта.

...1942 шера 22 сентябре, сецца гитлеровски карателаша го бир Борки яхача белорусски юрта. «Операци плана боараме йодар яаду цу юрта баьха нах хIалакбаь дIабахарах йолча ший отчета тIа пхийтталагIча полицейски полка итталагIча рота командира декхараш кхоачашдеш хиннача Мюллера...—Беррига баха нах, цхьаккхе я юкъера ца къастийташ, хьа а лийца, гулбеча моттиге дIабага вIаштIехьдаьлар са. Аьттув болаш хилар бахаш бола нах хьа сендухьа гулбу тIеххьара ха хьатIаотталца царна ца хар. Гулбаьча моттиге сатийна яр. Посташ геттара кIезигъяьяр, хIаьта мукъадаьнача низех операци дIахо чакхъяхара пайда ийбе йиш а яр».

Цу цIеша ваьккхача нах боабечо цецвоаккхача тайпара дош доацчоагIа дIахо а дувц шоаш даьр: «Хоца йолийташ оттаяьча ийгача пулеметаша юххьанцехьа а дужадир юртагара ворхI бIаь петр гаьнарча тоцаш тохача моттигера хьалхара топаш яьлча хьалхьайна хинна коргIбалар... Топаш тохилга ийс сахьат даьлча дола а делар, барайтта сахьат даьлча ийсте а даьлар... цхьаккхе а тайпара чоалхане ца дераш чакхдаьлар из, кийчо еш даь гIулакхаш боккъала а де мадоагтIара даь хиннадар... Топаш техай ворхI бIаьи пхиъ сага, царех маIа нах — 203, кхалнах — 372, бераш — 130... Боркашкара операци чакхйоаккхаш дIаяхийтай топий патронаш 786, автоматий патронаш 2.493».

Немецко - фашистски оакхараша даьча Iалаьмате доккхийча зуламашта тешал ду дуккха а документаш, фотографеш, кхы экспонаташ я Москве, СССР Герзашца кийчдаьча Низий Музее хьайийллача «Из дицдалийта йиш яц» яхача выставке. Ераш я фашизма оакхарий хьисаперча къизала чулоацам гучабоаха цхьайола цифраш. Гитлеровски Германе хьоабаь шоллагIа дунен тIом бахьан долаш ткъо миллион советски нах боабаьб. Царех ахаш гаргга бараш оккупаци яь хиннача советски територе тIеи концентрационни лагерашкеи боабаьб е Iазап тIа а увттадеш бойтаб. Оакхарий хьисапе къизача фашисташа 1710 городи города тайпара йола поселкеи, кхоэткъеи итт эзарнел тIех юрташ йоха а яьй, яйха а яйхай.

Советски халкъо ерзаьй тIема човнаш. ХIалакъяь, чил яь дIаяьха хинна городаши юрташи юхаметтаоттаяьй. Хьалкхийнад советски гражданий керда ноахал. ДIадахачоах юхедисад цифрий екъача колонкашка чу ца хошаш дале а адамлено цхьанна а хапа дицдолийтаргдоацар. Из фашистски оакхараша миллионаш болча наха тIаена Iалаьмате йоккха гIайгIа я. Из — боабаьраштa тIаувттадаь Iазапаши дийна бисача чолакхашеи инвалидашеи увза балаши да. Из — даьйи ноанойи гIайгIа, жеройи берийи бIаргех уха йиш да.

Цу чота юкъе дахад пхийтта шу даьппача Сусаннина Кате гIайгIеи бIаргех иха хиши. Фашистски лоала йолаш шийга бена балеи еттара лоа а ца денна хьалъоллаенна еннай из. Ложкъадаь тхов тIа дIаделлача, ше ялалехьа хьалхха ядаьча письмо тIа йиIиго ший даьга-салтечунга яздаьд:

«Iа, папа, ер письмо дешача хана со дийна хургьяц... Хье цIавеча мама ма лехалахь — цунна немцаша топаш техай... Со кхайкайича багара цIий ухаш я, са пехкаш йохаьяй... Со сагачул докъадаьча дакъанна дукхагIа тара я, хIаьта бIаргех дира хий а ух са... ХIаа, папа, со немецки барона лай я, немец Шарлэн волча барзкъаш дуттача болх беш я со... Болх геттара дукха бу, хIаьта хIама ний чу Розайцеи Кларайцеи дийнахьа шозза юъ. Уж цIераш йолаш я са фусамдаь хьакхарч. Иштта приказ деннад немецки барона... тахан хайнал сона господаш Германе дIаболхилга, цар со а юг шоашца, МоастагIий лаьттах йоллачул се яьча сай мехка ялар дикагIа лаьрхIад аз».

Адамий гIайгIеи балеи — уж хоалу Гартмашовка яхача станцерча машиннаькъхой цIеша биза дезалаш, тIема гIулакхерчарна Ростове топаш тохар, Iазап тIаоттадаь Харьковера, Николаевера, Волоколамскера, Керчера советски нах фотографеш тIа бIаргабайча.

ДегIацара зулам ца бодаш ешалургьяц оакхарий къизал йолча гитлеровцаша 1942 шера октябрь бетта Ейски берий цIагIа хинна 214 бер городал ара а даьккха, дийна доллашехь а дIаделлад аьнна оттаь акт.

Дукхача экспонаташа тешал ду нацисташа Европе дуккха а нах боабара индустри йилла хилара. Из бакъду лаьрххIа оттадаьча Белоруссера, Ленинградски областера, Латвера, Литвера, Эстонера жугаташха бола нах хIалакбаь дIабахарах долча немецки карта фотокопе. Цифраша хьахойт 1941 шера ялхайтталагIча октябрагара 1942 шера ткъаьи цхьайтталагIча январага кхаччалца цига миллиона диълагIа дакъа хиллал бола нах боабаь хилар. Царна уллув, Европа сийнача карта тIа цIеча тIадамашца белгалъяь я немецки концентрационни лагерийн дуккха а нах боабара моттигийн сеть. Гомилгашца белгалъяьй дегIацара зулам бодийташ дегаза йола Iоажала фабрикаш — Освенцим, Майданек, Треблинка, Маутхаузен, Бухенвальд, Дахау, дуккха а кхыяраш.

Адамленна духьалара Iалаьмате доккхийча тийшача балхий зуламаш делга нацистски кулгалхоша хьалххе лаьрхIа а лаьрхIа, планаш а увттаяь хиннад. ХIаьта уж планаш оакхарий хьисаперча къизалцеи къахетам боацаши кхоачашъеш а хиннай. Вайна хьалхашка да 1940 шера 18 декабрерча «Барбаросса плана» фотокопи. Цу тIа йоах гитлеровски командовани «чехккача тIема операце накъаца Советски Росси эшае» дага хилар.

Советски Союз экономически йовзарен цунах кхоалагIча империе бедала аграрни тIатохар дарен хьакъехьа йола Директиваш чуйола Геринга баьццара папка. Оккупаци яьча територе тIара террор чIоагIъярахи советски машарерча наха духьал тийшача балха зуламаш дарах эскар бехктокхаме ца хиларахи дола гитлеровски командоване приказаш...

«50—100 коммунист ве а вувш таIазар дарах вийнача немецки цхьан салтечун чIир лехар лерхIа мегаргда массаза а яхар мо», — йоах фашистски инарал - фельдмаршала Кейтела 1941 шера 16 сентябрерча приказа тIа. ХIаьта вокха гитлеровски инарала Рейхенаус «БIуво Малхбоалехьа леладе дезарех» яхача 1941 шера 10 октябрерча ший приказа тIа кхайкадора: «Моттигера баха нахи тIемапленнеши кхачанца Iалашбелга ца эша гуманизм я... Малхбоалехьара цхьаккхе а тайпара дола исторически, художественни маьхера хIама лоархIам болаш дац».

ХIаьта юххера а хинпар: хьалъэхкача фашистски рейха кертерчар фотографи. Нийса яьча судо де доагIар дир цу тIема зуламхошта. Цхьабакъда, Нюрнбергера трибунал агрессораштa бирса таIазар даь Iанзар. Ший приговора тIа цо бехке йир агресси, эхьа мухьар тоIадир машарера нах оакхарий хьисапе къиза хIалакбеш дIабахара методаш лалаяьрашта.

Халахете а цхьаццачарна цу уроках пайда баьннабац. Нюрнбергал тIехьагIа ткъо шу даьлча Малхбузехьен Германи хьаьрьяьнна хьувз неонацизм, гIордувлаш латт реваншизма низаш.

«ХIанз ФРГ гуччахьа йолаш я бIаьи кхоайтта фашистски организаци. Неонацистий кара да юкъара тираж 227 эзар экземпляр а йолаш дола шовзткъа газети кхыйола кепайоазон изданеши», — йоах дIабаханза бисача фашистски инаралий, эсэсовций, кхыча гитлеровски нах боаберий фотографеш тIадолча стенда тIарча йоазоно. Цар кулгаш атомни герза тIаьхувд. Уж юха а наьха цIе форд Iоабе кийча ба.

Стендаш тIа я телеграммаш, письмош, митингий резолюцеш. Советски наха духьаленаш кхайкаю боннски реваншисташ нацистски зуламахой бехктокхаме увзалга соцаде, нах боабаьрашцеи палачашцеи акцистеш хилийта гIертарашта духьал.

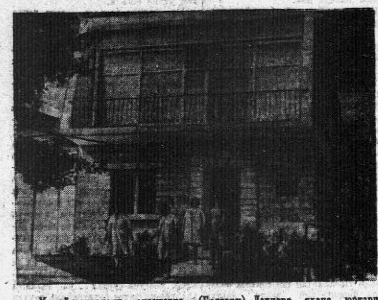
«БIаьш эзараш болча наьха цIий тIаIаьма Маутхаузена кхертIоша бIаьш шерашка дицделийтаргIац фашизма даь тийшача балха зуламаш...» — яду цу лагере чуваьллача Д. И. Иванцова.

Из выставка нацизма хIалакбеш дIабаьхараш дагакхабар хинна Iац. Цо дагаухийт адамле дунен кхоалагIча тIема чуккоеса гIерта низаш дунен тIа хIанз а долаш хилар. Выставка тIаьхех фе хилара, керда тIом хьоабе гIертарашта духьал къовсам лоаттабара.

Игорь ТВЕРСКОЙ,
АПН корреспондент.

«СЕРДАЛО»
3-гIа оагI. 12 ноябрь, 1966 шу.

Доазол дехьара

Михайловградски округерча (Болгари) Лехчево яхача юртарча ферма кооператорий хьайбаш лелад ерий керда ЦIа. Хоза тоаяь читательни зал а хььша цIеной а цIак кха а даьсса дисац сайрийнашка.

БТА—ТАСС сурт.

ВАЙ ДОТТАГIИЙ БОЛЧА

ПРАГА. «Живот страны» яхача чехословацки журнало кепатеха араяьккхай Чехословаке Компарте ЦК Хьалхарча секретара А. Новотне 1966 шера 6—7-ча октябре хиннача КПЧ ЦК пленуме яьча доклада изложени.

Цу пленумо, белгтала аьлча, тIайицар КПЧ XIII-ча съезда решенеш 1967 шера кхоачашьяра. план къоабалъяьй А. Новотне доклад парте, паччахьалкхен, боахама органий, общественни организацей балха йола Директив а лоархIаш чIоагIъяьйн бола соцам.

КПЧ ЦК Хьалхарча секретара аьлар, идеологически кхетам балара дешашта кхы а дукхагIа теркам тIабахийта беза парте.

БЕРЛИН. Боккхача толамца чакхдувл ГДР-е советски культура денош.

Цу городе советски искусство гойтара сийле кхьчай Белоруссе бахийтарашка. Сийлахь-боккхача Октябра 49 шу дизара хетаяь хиннача торжественни заседане дакъа лоацараштa хьалхашка Белоруски ССР Паччахьалкхен халхара ансамбло концерт оттадабча берлински «Фридрих-штадт-паласта» чу чIоагIа тIоараш детташ дукха ха яьккхар. «Ilahxи, оптимистически программа — Сийлахь-боккхача Октябра сийна кийчдаь башха-дика совгIат», — яздора цу концертах «Нойес Дойчланд» яхача газето.

Берлине хьайийлай белорусски графикан кизгах яьча хIамайн произведене выставка.

ВАРШАВА. Укхаза хьайийлай Польски Халкъа Республика сейма гуйранара сесси. Сессе ювцаргья 1966—1970 шерашка ПНР халкъа боахам дегIабоалабара пхе шера планах долча закона проект, хьожаргья лакхерча образованей просвещеней министерстваш вIашагIтохарах йолча законопроектага, сейма керда секретараш хоржаргба.

СОФИЯ. Советски Союзо яхьийтача оатхалехи доакъоехи «москвич-408» яха эггара хьалхара легковой автомашина вIашагIъеллай Ловече яхача болгарски городерча заводе. Из хIанз Болгаре наькъашка тохкам беш а хIьта, кепайоазоно яхачох, дика лелалуш хилар хьахьокхаш а я.

Советско-болгарски соглашенега хьежжа иштача наькъаца хьаергйолаш я «москвичаш» дIахо йодача хана а.

(ТАСС).

Е. ЕВТУШЕНКО НЬЮ-ЙОРКЕ

НЬЮ-ЙОРК, 10 ноябрь. (ТАСС). Селхан укхаза боккхача толамца чакхъьлар нью-йоркски поэтически центрон мехкарча цхьайолча университеташен вийха вaха ВIашагIкхийттача Штаташка волча советски поэта Евтушенко Евгене выступлени. Нью-Йоркски поэтически центра тIанк аьнна хьалйизача зале багIараштa Евтушенко Евгений дIавовзийтар цIи хезача американски поэта Роберт Ловелла. ЧIоагIа тIоараш деттар зале. Советски поэта шин сахьата ший стихаш йийшар, гулбеннараша деча хаттарашта жоп тийлар.

«Хунвэйбинаш» дIахо а демонстрацеш еш ба

ПЕКИН, 10 ноябрь. (ТАСС). ШоллагIа ди да Китая Халкъа-паргIатон эскара тIема гIулакхаш тIарча нахата команда а йолаш Пекина улицашка гIолла хохкаш «хунвэйбинаш» лела. Цунна цхьана города цхьан миIингера вокх миIинге хехкаш лел тIалатташ полевой радиостанцеш а йолаш йола бIаьш грузовикаш. Тяньаньмэнь яха майда тIанк аьнна хьалйизай арахьара тIабаьхкача «хьунвэйбинаша».

Пекине йоаржаеш латтача материалашкара хьагучох, КПК Хубэйн Аньхойн яхача провинцей комитетий хьалхара секретараш «хунвэйбинаша» бехке бу «цIеча хан» гIулакхаш цар герза низаца тоIадарах». «Культурни революци тоIаярах» бехке бу иштта цхьайолча министерствай кулгалхой а. Юкъеверзаваьв «председатела Маона духьала къамаьл дарах» бехке веш вола КНР просвещене министр Ха Вай.

«Хунвэйбинаша» иштта тIахьех цар «Iилмай академе культурни революци тоIаяьча группана керте латтар» яхаш вола Китая Iилмай Академе партийни комитета секретарь Чжан Цинь-фу «вIашагIвакхара» а.

«Доккха дикахетар» да яхаш дувц «хунвэйбинаша» шоай материалашка КНР госсовета премьера Чжоу Энь-лая Пекински спорта двореце 31-ча октябре «акханара каникулаш хьатIаотталца хIьта а дIайоалургьяц дешара заведенешкара занятеш» аьнна яь заявлени. «Кхы а итт бутт бисаб, — язду цар, — «культурни революци» чакхъяьккха».

Серпухове хьалъеш латт 70 миллиард электрон-вольт энерги йола Iалаьмате йоккха протоний ускоритель. Из — дунен тIа эггара йоккхагIъяр. Цу заряженни дакъьлгий ускорителах пайда эцара тохкамаш дара баьхаш шерде торо хургья Iилмахой. СУРТА ТIА: йоккхача ускоритела цаI-ах километр йIаьхача колеца линейни ускоритель (инжектор).

Ю. Туманова сурт.
ТАСС фотохроника.

ДАИМ НАХАЦА

Хьинар долаш вола милице болхло хIанзле а дика вайзав участке бахача наха, участковелла цо болх бу шин шу кхоачаш деце а. ХьалхагIа цу территоре тIа гIулакх деш вар Октябрьски милице опыт йолча участкови уполномоченеех цаI — М. Шевченко. ХIьта милице школа йисте а яьккха, хIьтта венaчоа атта дацар милицейски балха ветерана гIулакхашка баьнна болча гражданашта юкъе юххьанца ший авторитет а сий а лакха лоаттадe. Цхьабакъда, Точиев Iуце Хамарзас кхетадора, нахага сий корта кIайбаллалца болх барах а ца дайташ, пайдана гIулакхаш дарца дайта дезаш хилар. Цудухьа, бокъо толхаяь моттиг теркалъе а харцахьваьннар таIазар ца деш ца вита а гIертар из.

Милице зIамагIа вола лейтенант хIара денна бIарraго йиш я района тоъал йоккхача территоре цкъа цхьан даькъа тIеи тIаккха вокх даькъа тIеи. По ше дIа мел кхьчача беседаш ю цадоагIараш леладеча нахаца.

Саррахьа, каст-каста участкови ший гIулакх дIахьош хулча «Октябрь» яхача кинотеатре, удаш тIаера цунна цхьа кхалсаг:

— Вийр!... мухь баьлар кхалсагага. — Мар вийр... кертах кхера теха... ОарцагIвала сона!...

Каякентски улицагIа хиннадар из. № 38 йолча цIенна дIатIавахав кхо зIамига саг. НаIарах хIама техар. Калиткех хьаара хьежав менна веха цIен-да. Кагийча наха хьай йигучаяьккхар саг а вувш чакхъьнна бIеха хулиганство.

— Сенна еза шоана из? — раьза воацаш Iимадаш яьй вехачо.

— Еззш яр тхона. Хьаехал из.

— Хьа-м аз ехаргья шоана, со эгIазводе... Яхийта укхазара шоай соалоз!

ДIа а хьа а пхьарч э болабелар. Дорхвеннача цIен-дас хьа а ийца, лосттабаь кхера балийтаб кагийча наха.

— Толик! Новкъостал дел! — цIогIа техар цхьанне.

ХьатIабаьхкараша а баьдеча гIолла юхадеттар тIой. Царех цхьанне теха кхера вехача Соколовскена керта юккъе кхийттаб. Цу ханна байдда дIабахаб кагий нах.

Участкови Точиева, цу сахьате «Скори помощь» а йийха, сакхетам чура ваьнна Соколовский больнице дIавигийтав. Из, кхы сакхетам чу ца воагIаш, иштта венна дIаваьннав.

«Тlаккха малаш хила беза саг вийна уж кагий нах?» — уйла йора зIамагIа волча лейтенанта. Коа бахача кхалнаха бовзацар уж. Лоаллахарча улицашкарча гражданашца къамаьлаш де дийзар. Нефтепроводной улицагIа Прохоренко яха халкъа дружиниик кхийтар участковех. Цо аьннад, цхьа ах сахьат хьалхагIа укх улицагIа ведда дIаводаш Iаьржа костюмаш а ювхаш кхо зIамига саг бIаргавайра сона. Прохоренко новкъосталца коравьча цхьан кIаьнка хьахьекхар Соколовске коанаIарга бахача хана кагийча наха новкъостала вехаш Анатолий яхаш цIи яьхар а юкъе волаш вола, удаш ваха кхо зIамига саг чуиккха № 10 йола цIа.

Цигара кора а ваь лаьцар вехача Соколовскеца латаш хиннача кхьнех цаI. Лодкъам эцача хапа цо мукIарло дир, Соколовскена кертах кхийттар Михайлова теха кхера хилара.

Иштта участкови уполномоченни Точиев сихха оарцагIвaларах а гражданаша новкъостал дарах а гучаяьккхар саг а вувш чакхъьнна бIеха хулиганство.

Точиева иштта чIоагIа дакъа а лоацаш сихха гучабаьхар Буровой улицагIа йоI яйхараш. Шийна тIера хIамаш яьхача кхаь зIамигача сага сибаташ дийцар йоIо участковойга. ХIьта Точиева, шийца оперуполномоченни Гужов а волаш, оарцагIа а ваьнна, сихха хьалехар уж нах. Укхаза а новкъостал дир бахача наха.

«Хулиганствaца лоаттабу къовсам чIоагIбарах» Указ арадаьнначул тIехьагIа зIамагIча лейтенанта Точиева лаьца а лаьца, административни бехктокхаме эзав бокъонаш телхаяь массехк саг. Цул совгIа, телха гIулакхаш ца леладайтар духьа хьехама болх а бу цо наха юкъе. Керда арадаьнна Указ дувцаш беседаш яьй цо Каякентски, Буровой, Нахимова, Урицке улицагIа бахача нахаца. Гражданашца массехказа беседа яьй цо «Октябрь» яхача кинотеатре сеансаш доладалале хьалхагIа. ХIьта дукха ха йоацаш правопорядок лораеш ше баьча балхах лаьца Беслановски улицагIа бахача наха отчет луш вар Точиев Iуций Хамарза. Цунца дувзаденна общественносто тIайийцар бIарг ца локхаш бераш айлаюкъе лелийтарах дай-ноаной бехке беш йола решени. Собране квартальни уполномоченешта тIадиллар цига бахача наха моллагIа а лертIардаьна леладаь гIулакхаш участкови уполномоченега дIачулулга. Кхы а 20 активист хержав территориальни халкъа дружинана юкъе.

Точиева эггара чIоагIагIа йола ког гIортолга — из я дружина командир нов. Цицигов керте латта № 131 йолча гIишлой-монтажни поезда халкъа дружина. Цар массаза а Iалашду «Октябрь» яхача кинотеатра хьалхашкен 8-ча Марта цIерахча улица тIа автобусаш сецачей сатем хулга. ДикагIа болча дружинникех ий. Амраховхи Писановхи штате боаца участкови уполномоченнеш хинаб. КIиранденошка царца цхьана «Къулбехьарча» майдан тIарча рынке спекулянташца къовсам лоаттабеш рейдаш ю Точиева. Вож долча деношка зIамагIча лейтенанта тIахьожамах йолча улицашка хьажара даькъе шоашта тIадилла хьыдда гIулакх дизза кхоачашду общественни уполномоченнеша.

Участкове гIончий ба 23-ча школе а. Цига лакхерча классашкарча дешархоех вIашагIъеллай школа ковна гонахье лораеш болча милице къоначa доттагIий группей школьни халкъа дружиней. Уж сайрийна кинотеатре боагIа кагий хулиганаши гIаьленаш увзаргаши хьагучабаха участковена новкъостал дар духьа.

ЗIамагIча лейтенанта Точиева даим профилактически болх бар бахьан долаш цун участкера эулаш геттара кIезигденнад.

В. ЮХНЕНКО.
Нохч-ГIалгIай АССР общественни порядок лораяра министерства многотиражка редактор.

ЕРРИГРОССИЙСКИ ХУДОЖЕСТВЕННИ САМОДЕЯТЕЛЬНОСТАГА ХЬАЖАР ДIАДОЛАДЕННАД

Укх массехк шера вIаштта республике хьалхара моттиг лелаю Ножай-Юрта района художественни самодеятельносто. Районни культура Цlен халкъа халхара-хореографически коллективо боккхача толамца концерташ увттадаьд Нохч-ГIалгIайчу, Къилбаседа ХIирашкахьа, Дагестане, Москве, Свердловске.

Дукххача наха йовз, цу ансабла самодеятельни артистий цIераш — Амаева Маша, Межидова Хеди, Пашаева Зара. ХIьта дукххача иллейи бегий байтий автор волча ансамбла хормейстра Эльмурзаев Бекена Нохч-ГIалгIай заслуженни артист яха цIи еннай.

Дукха ха йоацаш хинна художественни самодеятельностага юртарча хьажара 2-гIа тур чакхъяьнначул тIехьагIа миштад цу районера гIулакхаш?

Юрташкара клубаш 45 я районе, царех хьажара юкъе дакъа лоацаш хиннаяц 34 мара. Ерригаш а лаьрхIача районе болх беш я художественни самодеятельноста 82 кружок. Дукххача клубай программаш кердаяьхай.

Масала, халкъа ансамбла программана юкъе дахад моттигерча автора Б. Эльмурзаева «Лейла», «Наькъа илли» яха иллеш, районни культура Цlен директора В. Ахматханова, «Тханцига хьоашалгIа дувла» яха композици, балетмейстера Исаева «КIаьда тIа» яха халхар.

Концерт толаме оттадир юрта хьажара II-ча туре Эпинойрча нов. Чадаев заведующи волча клуба художественни самодеятельноста коллективо. Цу клуба программана юкъе дукха я Сийлахь-боккхача Октябра 50 шу дизара хетаяь моттигерча авторий сакъердаме номераш.

Лоаман цаьха 14 йоI я Шуанерча нов. Зимаев заведующи волча клуба художественни самодеятельноста юкъе дакъа лоацаш. Хьажар долча хана иштта толаме концерт оттадир цу клуба коллективо а. Цига иштта дика чакхъялар Саьсанарча культура Цlен художественни самодеятельноста коллектив, Балансу яхача юрта клуб, кхыраш.

Цу дикача гIулакхашта нийсса дукхха кхоачамбоацараш а гучадаьхар хьажаро. Эггара хьалха хьажара юкъе дакъа ца лоацаш юстара йисар районе 11 юртара клуб.

Хьажаре оттадаь концерташ во дар районни хьажаре 1 номер мара чакх ца яьннача Бенойрча клуба художественни самодеятельноста коллектива. Иззамо хьал дар Гендегенерча (зав. Дудаев), Беной-Ведана (зав. Матаев), МескатIарча, ДаьттагIарча, кхычахьарча клубашка а. Эггара хьалха цун бахьан да цу культура учрежденей кулгалхоша хьажара во кийчо яр. Цу лоархIамерча мероприятена юстара латт парторганизацей, юрта советий, боахамий кулгалхой.

Художественни самодеятельностага хьожача ханна хьакхайкадаьд культпросветучрежденей хьажар а. Нагахьа санна художественни самодеятельностага диллача Ножай-Юрта района хьалхарча моттигех цаI лаца тарлойл, тамаш я культпросветучрежденей хьажара юкъе цо из лоаце. Районе хIанз а дукха я тематически сайренаш, книжкай дешарий конференцеш ца еш, пайдане йола гойтара агитацеш йоацаш йола клубаши библиотекаши.

Масала, Жугуртера библиотека даим дIакъайла латташ хул, наха юкъе массови мероприятеш чакхъяхац цига, бокъонца йола, гойтара агитаци хилац. Иззамо хьал да Бельтерча клубе а (зав. нов. Тамаева).

Клубийн библиотекайн берригa заведующеш хьа а гулбаь. 26-ча октябре юрташкарча хьажарий II-ча тура итогаш йир районни культура ЦIагIа. Цхьабакъда, ала дезаш да чIоагIа эшаш дола из къамаьл деча культура болхлошкара шоашкара дIайиккхача цхьанна а районни оргкомитета члена цига ва ца лайна хилар.

Укх юхейисача хана районера гIулакхаш тоалургхиларгеи районни хьажар 13—14-ча ноябре дика чакхдаргхиларгеи догдоахаш хургда вай.

А. МИСЛАУРОВ,
Нохч-ГIалгIай АССР культура министерства методист.

КЕРДА КНИЖКА АРАДАЬННАД

Укх деношка керда политически литература кхаьчад республика «Союзпечата» базе. Цунна юкъе я «КПСС исторе очеркаш», «Лоацца политэкономи», «1967 шерара Революционно-исторический календарь», иштта кхыдараш.

Укх шера «Союзпечата» подписчикашка дIакхаьчад Аксакова, Гашека, Гарта сочиненей гуллама. ХIанза Конан Дойла хьалхара томаш хьаухаш латт укхаза. Хьинаре къахьег база болхлоша нн. Кудрявцевас, Волковас, Салашинас, кхыбараша. Керда литература хьа а къестадеш районашка дIаухийтараш ужаш ба. Бетт-бетта 20 эзар сом маьха керда литература городскойи районнии киоскашка дIаухийт «Союзпечата» база.

С. ВОРОНИН.

РЯЗАНСКИ ОБЛАСТЬ. Окал дехьа, гонахьа дагIаш кIайча дакеи дийхкеи хенаш а долаш дада «Варские Шумань» яхача совхоза кхаш. ДегIаухаш а тоалуш а латт цу боахама центральни усадьба. БIаь гаргга дезалаш ба вахара дика аьттонаш долча квартирашка бахаш, хьалъяьй 420 дешархочоа йола школа. БIаь моттиг йола берий беш, наькъа асфальт йиллай. Советски Iаьдала 50-гIа шу дузаш кхы а шовзткъа совгIа вахара дика аьттонаш дола кватираш я укхаза хьалъергйолаш.

Сурта тIа: совхоза центральни усадьбе; аьттехьа — школа.

М. Баранова сурт.
ТАСС фотохроника.

ТАРАЗА ТIА

КУЛГ долаш саг ва из оал наха тешам байначох. Уж нах кIезига ба вай обществана юкъе, хIьта а нийслу «кулг дола» нах оалараш. Ма ийрча да из, ма наьха безам боабу дош да из. Миштa вaха лерхIхьогI цу санна волча сага дIахо денгара-денга хозлуш тоалуш латтача вахаре, наьха безам байна.

Хала хете а, «Грознефтехимзаводы» яхача объединене ОРС-а № 13 йолча маькх йохкача тика чу болх беш я «Кулг долаш я из» яха дош ала мегардола продавец Сидельникова Нина Степановна.

1 соми 80 кепиги мах бола булочкаши кексаши 1 соми 90 кепиги доаккхаш йохк цо.

Из цаI хинна а Iац укхаз-м. Укх тика чу-м хержа гулбича санна ба продавецаш. ЙоккхагIа йолча продавеца В. Р. Колесникова тIахьожам ца лоаттабарах балха тIа киловзалаш лелаю Голожева Клавдия Борисовнас. Шоашкахьа озаш харцахьа оттадаьча цифербласни таразаца дIахец товар. Тика чу венача Ребрунова шишша бIаь грамм эза 3 соми 50 кепиги 1 соми 80 кепиги мах бола конфеташ ерригa 400 грамм хила езача 380 грамм мара яцар. Ахчанца лаьрхIача 6 кепиг соцадаьд продавеца.

«Акхарна тIабехкараштa хов хургдац-кх советски торговле бокъонаш телхаелга, жалобайи предложенейи книжка тIа дIаяздергда-кх аз» аьнна лаьрхIар Ребруновас. Тика чурча нйдархоша а цо а дукххача хана тIагIертта хьадийхача, гIар аьчул тIехьагIа мара хьадаьзар моллагIчо хьаэца тарлургдолчча алла деза книжка. Дицденнад-те цу тика болхлошта нйдархоша дIалийхача ца гоадеш книжка дIадала шоаш декхарийла бу РСФСР торговле Министерства 1958 шера 27 ноябрера № 399 йола приказ.

Гучох тика заведующе, «Химзаводы» яхача объединене ОРС-а партийни, профсоюзни организаце тикашкарча болхлошца кхетама болх ледара бу, советски нйдархочоа хьалхашка кхоачашданза даргдоаца декхараш дIадовзийтац продавецашта.

ХIьта «кулг дола нах» гулбеннача бIенах гIаж техача баккха бехк бацар ОРС кулгалхоех.

А. ТОВСУЛТАНОВ,
тха штате воаца корр.

ГIАЛГIАЙ НОВЕЛЛАШ

Дукха а новеллаш, дувцараш да гIалгIай халкъа багахбувцамца. Шоай чулоацамца сакъердаме а, дешачарна кхетам балара доккха маIан долаш а да уж. Къахьегама адамий вахаро ше яздаь да ала мегаргдолаш да уж новеллаш, дувцараш, иллеш. Цар белгалдоах вахарца нийслуш дола кхоачамбоацараш, Iомаву тIехьадисачунца, зуламерчунца къовсам лоаттабе. Шоашца кIоаргга юмор йолаш хиларах тарра боккха салоIам бу цар дешараштa. Цхьаккха шеко йоацаш да уж новеллаш, дувцараш тахан а шоай маIан довнза хилар. Цудухьа са безам ба дешаш бараштa айса тоа а деш дIададаь халкъа массехк новелла довзийта. Боккхача лоархIаме а пайданна а хургдар юрташка, школашка, долаш дола халкъа новеллаш дIаяздича. «Лоаман Iуйре» яхача альманаха редколлеге раьза хиларца кепадеттаргдар уж.

Ахьмад ВЕДЗИЖЕВ,
«Лоаман Iуйре» яхача альманаха редактор.

МИШТА ДОЛХ ЯЛСМАЛА

ХIанз а къоастаданза да гIалгIашта бусалба ди мичара бенаб. Динах тешаш болчар тайп-тайпара дувц из. Цхьаболчар хьалха гIалгIай а кхелла тIаккха царна аьнна дала ше бусалба ди кхеллаб йоах, вокхар кхыча тайпара дувц. Цунах бакъдар, е харцдар хIанз къоастаде хала да, е къестаде эшаш а дац.

Бакъдолчоа тара да кхоалагIчар дувцаш дар — цар чIоагIду гIалгIашта бусалба ди Нохчашкахьара бенаб яхаш. Укх тайпара дувц цар: цхьаккха молла воацаш хиннаб гIалгIай бусалба ди царна юкъе баьржача хана. Е из вацар аьнна дукха сагота а хиннабац. Бакъда бусалбаш миштa мегаргба молла воацаш? Цудухьа юкъ-юкъе Нохчашкахьара моллал де цхьацца саг воагIаш хиннав гIалгIай юрташка. Цу тайппара молла венав СамйоагIача а. Ва-м венав, вешта цунна тIехьа отта тугаш саг хиннавац. Ди боацача хана шоай кортамукъа хила Iема нах цхьаккха дича карабер залуш хиннабац моллана. ПIаьраска дийнахьа рузбане вийхача — цхьаккха воагIаш хиннавац, мархий бетта сахь кхайкадича — цхьанне луш хиннадац, гIурба де аларах — цхьаккха юкъе воагIаш хиннавац. ТIаккха молла миштa вахаргва цхьанне а сахь даккха ца тигача, сагIа дала ца тигача, гIурба де ца тигача?

Шийна дола хьинар тIадахийта, ший дола хьаькъал ураоттадаь оарцагIа ваьнав молла СамйоагIачара гIалгIай бусалба дина тIаберзабе гIерташ. Цхьа шу даьннад, ши шу даьннад шийна могар деш. Бакъда, шин шера цIаккха а уж рузбане вIашагIтоха мегадац цунна. Юххера а кхийттав молла ше леладечох дош хург ца хиларах.

Цхьан дийнахьа юрташка дIахьийнад цо, ше цIа а водар, юртахой вIашагIкхетаре цар Iадика мукъагIа ювцаргьяр ше аьнна. Молла цIавода аьнна хеза гIадбаха СамйоагIачара гIалгIай цу сахьате хьагулбеннаб маьждиге.

Хьал лакхе а ваьнна къамаьл даьд молла.

— Шин шера шун юрта моллал а даьд аз, шоана бусалба ди а хьийхаб аз, — аьннад молла. — Динах оаш фу кхетадаьд ала сона хала да, бакъда кхы дIахо се укхаза хьелойя укхазара моцалла сай дакъа хьорг хилар аз кхетадаьд. Цудухьа со хIанз цIаваханза валац. Укх дуненахь кхы вIаший гургдац вай бакъда къематдийнахьа вIашагIкхетанза даргдац. Цигача шо сайна тIехьа а оттадаь со ялсмала наIарашка гIоргва.

— ДIаелла е наIараш, — аргда аз ялсмала наIарашка ха деш латтача Джабраил-малейкага. — Е соцара бараш СамйоагIачара гIалгIай ба, со акхар молла ва.

— Даьлагара шийгара пурам доацаш наIараш елла йиш яц, — жоп лургда Джабраил-малейка.

Цу хана аз лостабаь цу мерах бий тохаргба цунна. Из юха меттадале наIараш йоха а яь чулелхаргда вай ялсмала, — хадийтад молла ший къамаьл.

— Яьй, молла, — хаттар даьд юртахоех цхьанне, — иштта долхаш хули цу ялсмала?

— Ше иштта ца долхе кхы вайна даха никъ-м бац, — жоп деннад молла.

Шоаш фу аргда ца ховш цхьа юкъ яьккхай СамйоагIачхоша. Бакъда юха а гIаьттав хьалха хаттар даьр:

— Тхо дов эшаш нах дац, — аьннад цо дерригa иштта чакхдоалаш раьза хинна. — Довнаца ялсмала долхачул цхаьннахьа ца долхаш тхой цIагIа Iергда тхо-м.

ШоллагIа истмале

СамйоагIача яха юрт хинна я, е хиланза я хIанз чIоагIде хала да. Е цига хиннад яхаш дувца хIамаш а хинна да, е хиланза да ховш дац. Керттера дар из дац, керттера дар да из юрт хиннаеце а, цига хиннад яхаш дувца хIамаш кхычахьа хила тарлуш хилар.

Молла уж юха гIийртабале а шоай юрта молла ца хулаш бисанзар СамйоагIачара нах. Цкъа харцахьа го баьккхача нкойттаза кхаст йоах чарх. Цу тайпара цаI дIаваьлча цун метта шоллагIвар а воагIаш моллаш аха болабелар царна. Цул совх, укхаза а гучабьлар ше-ше моллал де ловш бола нах. Тамаш а яцар, «болх» дегIа хьацар даккха дезаш бацар. Даа доацаш, дувха доацаш молла цIаккха а ца вусалга царна шоашта гуш дар.

Цхьаннена дага а доацаш цхьан дийнахьа ший даьла кхеле вийрзар СамйоагIачен юрта молла. Цунах-м цхьанне тамаш янзар, молла а мича хул вала ха йоацаш. Бакъда тамаш елга долаш дар цу зIамигача юрта ше-ше моллал ваха гIерташ цхьатарра иттех саг гучавалар.

Мича бесса дале а шоатта дIадзьлча пIаьраска тIаданза мича доал. ТIаккха пIаьраска бусалбаша рузба ду ди долга массанена а ховш да.

Цхьаккха хIама дага а доацаш пIаьраска дийнахьа делккъийга рузбане ваха шоай цIагIара араваьлар цу юртара воккха саг Къаьдар.

Бакъда цIенна гаьна валале шийна хозаш долчох ца кхеташ соцавелар из. Iоара а, дIара а, хьаллара а — маьI-маьIангара хIана кхайкац аьнна моллала кхайкаш иттех саг вар.

Ше-ше хьалха вала гIерташ моллала баха гIийртараш бар кхайкаш хиннараш.

— Шун даьшта хила хьакха,— сердар Къаьдар, — массехк итт цIа дагIача укх СамйоагIачех Истамале е ма гIертий, е вараш-м. Цхьан моллана а корта бетта ца могача, иттанешта из бетта хьанна моргаргда, — шортта, юха а вийрза рузбана ца водаш чувахар из.

ДУДИГ ХЬАЖИЙ-ЦIА ВАХАР

Цу хаппалца шоай хьажо воацаш бар СамйоагIачара нах. Из вацара аьнна ца мегаш хIама-м дацар, дале а цхьацца кора ма воагIий долчох кхоачам ца беш, кхычарел хьалха вала гIерташ.

Хьажий-цIа вахар СамйоагIачара Дудиг а. Гаьнара хезар хоза хет йоах, ше ца лайнар атта хет йоах. Иштта уйла йолаш вар Дудиг а. Бакъда цунна ма хетта атта болх хиннабацар Хьажий-цIа гIолга. Мишта хул из атта болх — пхьора яй кхаьллача, яй бодабеш хиннаб Iарбаша, салаIа Iовижача — тIера барцкъа додадеш хиннад.

Цкъа лийнна-хьийза, дукха хало лайна, валанза ваьнна Дудиг-Хьажа а хинна цIавенав Дудиг.

Дудиг-Хьажа цIавенав аьнна цунга дайнар, хайнар дувцийта гулбеннаб СамйоагIачара нах.

Шоаш фу хоаттаргда ца ховш дукха уйла яьчул тIехьа юртахоех цхьанне хьаьттад:

— Дудиг-Хьажа, дувцал тхона, мишта яр Хьажий-цIагIа?

— Фу де доахк шо цунах, — раьза воацаш жоп деннад Дудиг-Хьажас,—со вахавале а, кхы бусалба ма гIолва цигача.

Хьажий-цIа ца бахача а мегаргхилар кхетадаьд СамйоагIахоша.

ШАХМАТНИ ОЛИМПИАДА

Гавана яхача городе (Куба столица) хIанз XVII-гIа шахматни олимпиада я. Дерригача дунен тIара 52 команда я укхаза хьалхара моттиг яккхара къовсамаш лоаттадеш. Советски Союза ялх викал ва цига дакъа лоацаш. Уж ба гроссмейстераш — дунен чемпион Тигран Петросян, Борис Спасский, дунен эксчемпион Михаил Таль, 1966-ча шерара СССР-а чемпион Леонид Штейн, массейттаза мехка чемпион хинна Виктор Корчной, дукхаза призер хинна Лев Полугаевский.

Шахматий ер тайпа эггара хьалхара яхь 1927-ча шера хиннай. Хьалхарча нийс турнирах диазза котбаьннаб США шахматисташ, шозза — Венграш, цкъазза — Югославцаши, Германцаши, Польшера мастераши.

ИттлагIа олимпиада йолаелча денз даим дунен доше кубка дай болаш хьабоагIа советски гроссмейстераш.

Низ бола командаш я югославцаша, чехаша, венгроша США-ра а ейтараш. ХIьта ФРГ-аи Китаеи командаш ца йоагIаш йисай.

25 октябре денз 5-ча ноябре кхаччалца полуфинальни ловзараш хилар. ВорхI группана екъа а енна ловзаш хилар 52 команда. Кхо тур чакхъяьнначул тIехьагIа (уж ерригаш кхойтта я) хьалха ба советски шахматисташ. Царна тIехьа югославцаши тIаккха болгараши ба. Яхь дIахо хьош я.

ЖУК-ТРИПОЛИТОВ.

Редактор М. К. ЛЬЯНОВ.

РЕДАКЦЕ АДРЕС: г. Грозный, ЦIеча фронтовикий улица, 15. Телефонаш: редактора — 2-41-23; редактора зам. — 2-30-91; бехктокхама секретара — 2-45-48, партийни вахара; промышленни, юртбоахамен, культуран, письмойи отделий — 2-25-72; корректорске — 2-09-20.

АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Грозный, ул. Красных фронтовиков, 15. Телефоны: редактора — 2-41-23; зам. редактора — 2-30-91; ответственного секретаря — 2-45-48; отделов партийной жизни, промышленного, сельскохозяйственного, культуры и писем — 2-25-72; корректорской — 2-09-20.

«Грозненский рабочий» издательства типографи, Революце проспект 7/84.

Типография изд-ва «Грозненский рабочий», проспект Революции 7/84.

СФ04602. Заказ № 5853.